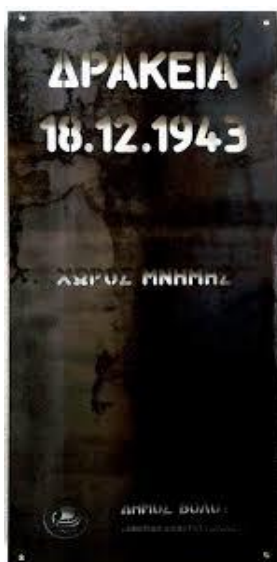

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ ΠΗΛΙΟΥ

ΒΟΛΟΣ 2024

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΝΗΜΗ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ
ΠΗΛΙΟΥ

MEMORY AND PAST IN DRAKEIA PELION

ΜΗΤΣΩΝΗΣ ΟΔΥΣΣΕΑΣ- ΜΑΡΙΟΣ
(Α.Μ.3820016)

ΜΠΑΣΔΑΝΗ ΕΛΕΝΗ (Α.Μ. 3820088)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΛΑΝΤΖΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΙΟΥΡΤΖΟΓΛΟΥ ΕΛΣΑ

ΠΕΝΤΑΖΟΥ ΙΟΥΛΙΑ

ΒΟΛΟΣ 2024

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες στον Επίκουρο καθηγητή κ. Καλαντζή, επιβλέποντα της Πτυχιακής μας εργασίας για την πολύτιμη βοήθειά του και την εν γένει σημαντική καθοδήγησή του κατά τη διάρκεια των σπουδών μας. Επίσης ευχαριστούμε τους κατοίκους της Δράκειας Πηλίου, οι οποίοι μας συνέδραμαν για την δημιουργία της εν λόγω Πτυχιακής.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί στην εξερεύνηση του συνθέτου και πολυδιάστατου φαινομένου του τραύματος και της συλλογικής (μετα)μνήμης στην περιοχή της Δράκειας Πηλίου, μετά το γεγονός της εκτέλεσης 115 κατοίκων από τους Γερμανούς στις 18 Δεκεμβρίου το 1943.

Η συλλογική μνήμη αποτελεί καθοριστικό στοιχείο στην διατήρηση και ανακατασκευή της ταυτότητας ενός τόπου και των κατοίκων του. Σε μαρτυρικά χωριά, όπου έχουν σημειωθεί γεγονότα όπως γενοκτονίες, σφαγές ή άλλες μορφές βίαιων συγκρούσεων κατά την διάρκεια της γερμανικής κατοχής, η συλλογική μνήμη ενδέχεται να αποτελεί έναν πόλο αντίστασης, αναζήτησης, δικαιοσύνης και αναγνώρισης. Τα τελευταία χρόνια με την είσοδο της Ελλάδας σε καθεστώς δημοσιονομικού ελέγχου η συλλογική μνήμη επανέφερε στο προσκήνιο ζητήματα κατοχής και αντίστασης και δημιούργησε εκ νέου ένα νέο πλαίσιο, μέσα στο οποίο ζητήματα συγκρουσιακά μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών επανανοηματοδοτούνται.

Μέσα από συνεντεύξεις, επιτόπια έρευνα και επικοινωνία με τους κατοίκους της Δράκειας, επιχειρείται η καταγραφή της μνήμης όπως αυτή έχει μεταγραφεί σε γενιές οι οποίες δεν έζησαν το γεγονός της εκτέλεσης.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Δράκεια Πηλίου, τραύμα, μνήμη, μεταμνήμη, Γερμανικές αποζημιώσεις, τουρισμός.

SUMMARY

This paper aims to explore the complex and multidimensional phenomenon of trauma and collective (post-)memory in the region of Drakeia Pelion, after the execution of 115 villagers by the Germans on 18 December 1943.

Collective memory is a crucial aspect in the preservation and reconstruction of the identity of a place and its people. In villages, where events such as genocides, massacres or other forms of violent conflict occurred during the German occupation, collective memory may be a pole of resistance, a search for justice and recognition. In recent years, with Greece's entry into financial control, collective memory has brought issues of occupation and resistance back to the forefront and has re-created a new context in which issues of conflict between Greeks and Germans are re-enacted.

Through interviews, field research and communication with the inhabitants of Drakeia, an attempt is made to record the memory as it has been transmitted to generations who did not live through the execution.

KEY WORDS: Drakeia Pelion, trauma, memory, post memory, German reparations, tourism.

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις(2), που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε σύμφωνα με τον Κανονισμό Εκπόνησης Πτυχιακής Εργασίας του ΤΠΔΜΒ.

Μητσώνης Οδυσσεύς - Μάριος

Μπασδάνη Ελένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
SUMMARY	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ.....	14
1.1 Μνήμη.....	14
1.2 Τραύμα	16
1.4 Προφορικές μαρτυρίες.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ	20
2. Η Δράκεια μέσα στο χρόνο	20
2.1 Οι Γερμανοί στη Δράκεια σήμερα	23
2.2 Εμφύλιος και διαιρεμένη μνήμη	31
1.3 Μνημείο και χώρος μνήμης	36
2.3 Τουρισμός.....	46
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ.....	64
(ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ).....	64

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΕΙΚΟΝΑ 1. ΔΡΑΚΕΙΑ (πηγή [WY81nNWmmF47GWvv5](#))

ΕΙΚΟΝΑ 2. Δράκεια, επιστολικό δελτάριο, 1916 (πηγή [Δράκεια Μαγνησίας', 2024](#))

ΕΙΚΟΝΑ 3. Δημοσιεύματα για την σφαγή στις εφημερίδες Ε.Α.Μ και νέος αγωνιστή (πηγή ΓΑΚ Βόλου)

ΕΙΚΟΝΑ 4. Ο σεισμός του 1955 (πηγή [19 Απριλίου 1955 | Ο.Α.Σ.Π., χ.χ.](#))

ΕΙΚΟΝΑ 5. Δημοσίευμα του Ταχυδρόμου (πηγή [19 Απριλίου 1955 | Ο.Α.Σ.Π., χ.χ.](#))

ΕΙΚΟΝΑ 6.Επιστολή στον Υφυπουργό Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης
(Πηγή: Προσωπικό αρχείο Βλάση Βολιώτη)

ΕΙΚΟΝΑ 7. Μνημείο Δράκειας (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 8. Μαρμάρινες πλάκες εξωτερικά του καφενείου του χωριού (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 9. Χώρος Μνήμης Δράκεια 18.12.1943 (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 10. Ο Σταύρος Ζερμπίνος στο μνημείο της εκτέλεση (παραχωρήθηκε απο Αθανασία Λ.)

ΕΙΚΟΝΑ 11. Εκκλησία και παραδοσιακό καλντερίμι (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 12. Ένα από τα ελάχιστα παραδοσιακά σπίτια του χωριού (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 13. Κτήριο απέναντι από το μνημείο της Δράκειας (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 14. Ο κεντρικός δρόμος του χωριού (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚΟΝΑ 15. Η πάνω και η κάτω πλατεία του χωριού(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος υπήρξε ένα ιστορικό γεγονός το οποίο σημάδεψε όχι μόνο τη δεκαετία του 1940, αλλά και τις δεκαετίες που ακολούθησαν. Ο αντίκτυπος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ως ολοκληρωτικού πολέμου υπήρξε καταλύτης για τις μεταπολεμικές αλλαγές που ακολούθησαν στην Ευρώπη, καθιστώντας τον μια κομβική στιγμή στην ιστορία. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η κατοχή κατά τη διάρκεια του πολέμου άλλαξε δραστικά το ιδεολογικό και πολιτικό τοπίο της χώρας (Βόγλης, 2017) και καθόρισε τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκαν οι μετέπειτα ελληνογερμανικές σχέσεις. Ο πόλεμος, η κατοχή και ο εμφύλιος που ακολούθησε προκάλεσαν βαθιά τραύματα στην κοινωνία και την οικονομία, ενώ η ανάμειξη πολιτικών και ιδεολογικών δυνάμεων επηρέασε το πολιτικό τοπίο. Επιπρόσθετα με τις οικονομικές και πολιτικές προκλήσεις, η ελληνική κοινωνία κλήθηκε να διαχειριστεί το τραύμα του παρελθόντος και να το επαναπροσδιορίσει μέσα από την ατομική και συλλογική μνήμη.

Εβδομήντα και πλέον χρόνια από την κατοχή και ενώ η ιστορική έρευνα γύρω από τα γεγονότα και τα πρόσωπα του Β' παγκοσμίου πολέμου παραμένει ζωντανή, παρατηρείται μια μετατόπιση του ενδιαφέροντος σε ζητήματα που αφορούν στο τραύμα και τον τρόπο με τον οποίο αυτό επηρέασε την συλλογική μνήμη και διαμόρφωσε την ταυτότητα των μεταπολεμικών γενεών στην Ελλάδα. Στα χρόνια που μεσολάβησαν, η χρονική απόσταση από τα γεγονότα βοήθησε να δημιουργηθούν οι συνθήκες ώστε το τραύμα να πάρει έναν δημόσιο και πιο συλλογικό χαρακτήρα. Τα αιτήματα και οι προσδοκίες της ελληνικής κοινωνίας σε σχέση με τα συγκρουσιακά ζητήματα του παρελθόντος, (ανα)διαμορφώθηκαν μέσα από τον τρόπο που οι επόμενες γενιές «θυμούνται» τα γεγονότα και τον αντίκτυπό τους. Στην Ελλάδα της οικονομικής κρίσης οι ελληνογερμανικές σχέσεις επανέρχονται στο προσκήνιο μέσα από μια σειρά επανανοηματοδοτήσεων. Οι Γερμανοί δεν έρχονται να κατακτήσουν την χώρα με τα όπλα αλλά μέσω του οικονομικού ελέγχου, δημιουργώντας μια νέα ιδιότυπη κατοχική συνθήκη (Kalantzis, 2023). Το αντι - γερμανικό συναίσθημα επανέκαμψε, ενώ το αίτημα για πολεμικές επανορθώσεις και αποζημιώσεις παίρνει θεσμικό χαρακτήρα και

αποτελεί μέρος της ατζέντας περιοχών όπως τα Καλάβρυτα, το Δίστομο και άλλων μαρτυρικών τόπων, περισσότερο ή λιγότερο γνωστών (Kalantzis, 2023).

Η παρούσα εργασία είναι μια εθνογραφική μελέτη μικρής γεωγραφικής κλίμακας, η οποία επικεντρώνεται στην κοινότητα της Δράκειας Πηλίου. Βάση της έρευνάς μας αποτελεί το υλικό που συλλέξαμε σε έρευνα πεδίου, την οποία πραγματοποιήσαμε στο συγκεκριμένο χωριό καθώς και αρχειακό υλικό. Η Δράκεια αποτελεί ένα από τα «μαρτυρικά χωριά» της Ελλάδας, στο οποίο γράφτηκε μια από τις μεγαλύτερες θηριωδίες των Ναζί το 1943, με την εκτέλεση 155 αντρών. Το Δίκτυο Μαρτυρικών Χωριών Ελλάδας είναι ένας οργανισμός που ιδρύθηκε για να τιμήσει και να διατηρήσει τη μνήμη των περιοχών που υπέστησαν μαζικές καταστροφές και θηριωδίες κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Στις 12 Δεκεμβρίου 2000, 37 Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Χώρας ιδρύουν το ΔΙΚΤΥΟ ΜΑΡΤΥΡΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ & ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1940-1945, «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΑ» με έδρα τη Μαρτυρική Πόλη των Καλαβρύτων. Ο σκοπός του δικτύου είναι η προώθηση των αδελφοποιήσεων μεταξύ των μαρτυρικών περιοχών και η δημιουργία ενός μόνιμου δικτύου συνεργασίας και διασύνδεσης τους, η διατήρηση της μνήμης και η διεκδίκηση των αφειλούμενων αποζημιώσεων.

Βασικός σκοπός της συγκεκριμένης ερευνητικής εργασίας είναι να διερευνήσουμε κατά πόσο, με ποιους τρόπους και μέσα έχει μεταβιβαστεί διαγενεακά η τραυματική αυτή εμπειρία και το πώς συνέβαλλε στην διαμόρφωση της ταυτότητας της κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα επιδίωξή μας είναι να αναδείξουμε τις απόψεις και τις αντιλήψεις των γενεών που ακολούθησαν και οι οποίες δεν έχουν προσωπικά βιώματα της εκτέλεσης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα γύρω από τα οποία κινήθηκε η παρούσα εργασία αφορούν:

- Πώς αντιλαμβάνονται οι ντόπιοι τη μνήμη της σφαγής στη Δράκεια; Υπάρχει ομοιογένεια στη μνήμη ή διαίρεση;
- Για ποιους λόγους θεωρείται αναγκαίο να διατηρείται ζωντανή η μνήμη της σφαγής στη Δράκεια; Πώς η μνήμη του παρελθόντος συμβάλλει στην κατανόηση του παρόντος και στη διαμόρφωση της κοινής ταυτότητας της κοινότητας;

- Υπάρχουν διαφορές στις αντίληψεις του τραύματος μεταξύ των νέων και των μεγαλύτερων γενεών στα μαρτυρικά χωριά;
- Ποια είναι η σχέση των ντόπιων με τους Γερμανούς και πώς η μνήμη επιρεάζει τις διεκδικήσεις γερμανικών αποζημιώσεων; Πώς αντιλαμβάνονται οι ντόπιοι τη σημασία της αναγνώρισης και της δικαίωσης; Επιρεάζει η μνήμη την αντίληψή τους για τους Γερμανούς και την απόδοση ευθυνών στις μέρες μας;
- Πως επιρεάζουν οι ελληνογερμανικές σχέσεις τον τουρισμό;

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δύο μέρη:

Το πρώτο μέρος αφορά την δημιουργία ενός θεωρητικού πλαισίου. Συγκεκριμένα στο τμήμα αυτό θα επιχειρήσουμε μια αναφορά στην έννοια της μνήμης και ειδικότερα την κοινωνική συλλογική μνήμη, η οποία είναι ρευστή και δεν αφορά άτομα αλλά ολόκληρη την κοινότητα της Δράκειας. Έπειτα θα αναφερθούμε στο τραύμα ως μια βίαιη εμπειρία που βίωσαν τα μέλη της κοινότητας και τρόπο με το οποίο το βίωμα ενσωματώνεται απο την κοινότητα αποκτά συλλογικό χαρακτήρα και διαμορφώνει την κοινότητα. Τέλος θα αναφερθούμε στον τρόπο με τον οποίο οι προφορικές μαρτυρίες δίνουν τη δυνατότητα έκφρασης στα μέλη της κοινότητας να μεταφέρουν τις εμπειρίες τους και να δημιουργούν νέες αληθιότητες.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας εστιάζουμε στην περίπτωση της Δράκειας, την οποία χρησιμοποιούμε ως μελέτη περίπτωσης. Ξεκινώντας κανουμε μια αναδρομή στα κυριότερα σημεία της ιστορίας της, προκειμένου να σκιαγραφήσουμε το ιστορικό, κοινωνικό και οικονομικό παρελθόν της. Στη συνέχεια αναφερόμαστε στις τετεμένες ελληνογερμανικές σχέσεις σήμερα, στον τρόπο με τον οποίο επανανοηματοδοτούνται ζητήματα ηγεμονίας και στη δυναμική των αποζημιώσεων ως μέσο διεκδίκησης και πίεσης. Κατόπιν θα αναφερθούμε στη διαιρεμένη μνήμη στη Δράκεια, πώς αυτή διογκώθηκε στον εμφύλιο με αποτέλεσμα να διχασθεί το χωριό με βάση τις πολιτικές ιδεολογίες, αλλά και το πώς οι Δρακειώτες προσπάθησαν μέσω της λήθης να μη μεταφερθούν τα μίσση στις επόμενες γενιές, ώστε να σβήσει η διχόνοια.

Ακολουθεί η αναφορά στο μνημείο και τον χώρο μνήμης. Το μνημείο δεν λειτουργεί μόνο ως μέσο οπτικοποίησης της θηριωδίας και ένα δρυμνύ

«κατηγορώ» για το έγκλημα που διαπράχθηκε, αλλά ως μέσο συναισθηματικής κάθαρσης, και επουλώσης του τραύματος. Τέλος θα αναφερθούμε στο φαινόμενο του τουρισμού στη Δράκεια. Συγκεκριμένα θα εξετάσουμε αν προσανατολίζεται η κοινότητα προς την τουριστική ανάπτυξη και αν οι τουρίστες και ειδικά οι Γερμανοί την επιλέγουν ως τουριστικό προορισμό. Τι είναι αυτό που τους απωθεί και αν τελικά η εκτέλεση των Δρακειωτών, κατέχει ακόμη και σήμερα σημαίνοντα ρόλο στο κομμάτι του τουρισμού.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΠΕΔΙΟΥ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ

Πολλαπλοί λόγοι οδήγησαν στην απόφαση να επικεντρωθούμε στη Δράκεια για την έρευνά μας, καθώς πιστεύουμε ότι αυτό το χωριό αποτελεί το ιδανικό πεδίο για την εξέταση των ιστορικών τραυμάτων και των συνεπειών τους. Η Δράκεια επιλέχθηκε για την έρευνά μας με βάση τρία βασικά κριτήρια. Πρώτον, η γεωγραφική θέση της στην περιοχή της Θεσσαλίας, η οποία μας παρείχε τη δυνατότητα εύκολης πρόσβασης για την πραγματοποίηση της επιτόπιας έρευνας. Η εγγύτητά μας στο χωριό καθιστούσε τις επισκέψεις μας πιο συχνές επιτρέποντας μια βαθύτερη και συχνότερη αλληλεπίδραση με τους κατοίκους. Δεύτερον, το γενικότερο ενδιαφέρον μας για θέματα που σχετίζονται με την πρόσφατη ιστορία και τον απόηχο τους στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλίας. Τέλος το γεγονός ότι η σφαγή της Δράκειας αποτελεί ένα από τα πιο τραγικά επεισόδια της περιόδου αυτής στην Ελλάδα, αλλά, παρά την τραγική της διάσταση, η ιστορία της δεν είναι ιδιαίτερα γνωστή στο ευρύτερο κοινό. Αν και έχουν γίνει προσπάθειες για την καταγραφή και την ανάδειξη των γεγονότων αυτών, όπως η σημαντική έρευνα της ιστορικού Ρίκι Βαν Μπούσχοτεν, η οποία ασχολήθηκε με την ιστορία της Δράκειας και τις μαρτυρίες των επιζώντων. Αναλυτικότερα η έρευνα που πραγματοποίησε η Ρίκι Βαν Μπούσχοτεν το 2000 περιλαμβάνει συνεντεύξεις και μαρτυρίες επιζώντων και συγγενών των θυμάτων και είναι η πρώτη προσπάθεια καταγραφής της προφορικής ιστορίας στο χωριό

της Δράκειας (EgriosGroup, 2013)¹. Στην έρευνά μας επιλέξαμε να εστιάσουμε στις γενιές που ακολούθησαν και οι οποίες δεν έχουν προσωπικά βιώματα απο την κατοχή, την εκτέλεση και τον εμφύλιο που ακολούθησε. Το ενδιαφέρον μας κινείται στο τρόπο με τον οποίο η σημερινή γενιά αντιλαμβάνεται το ιστορικό παρελθόν της, και στο πως αυτό διαμορφώνει τις θέσεις της απέναντι σε ζητήματα όπως, η διχασμένη μνήμη και η σχέση με τους Γερμανούς μέσα στην συνθήκη της οικονομικής κρίσης. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το πως τα παραπάνω εμπλέκονται και επιρεάζουν το κομμάτι του τουρισμού.

Για τη συλλογή των δεδομένων, χρησιμοποιήσαμε τη μέθοδο των ημιδομημένων και ελεύθερων συνεντεύξεων και της συμμετοχικής παρατήρησης. Στην εργασία μας συμπεριλαμβάνουμε συνεντεύξεις τεσσάρων ατόμων. Ο Βλάσης Β., απόγονος θυμάτων της εκτέλεσης, ασχολείται με την έρευνα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και της τοπικής ιστορίας της Δράκειας. Η γνώση του για τα γεγονότα της περιόδου αυτής προσέφερε ανεκτίμητες ιστορικές πληροφορίες στην έρευνά μας. Η Άννα Ζ, η οποία διατηρεί κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος στο κέντρο του χωριού, μέσα από την οπτική της γωνία μας έδωσε στοιχεία για τη σύγχρονη ζωή στη Δράκεια και τη σχέση της κοινότητας με την ιστορική της κληρονομιά. Τέλος οι Αναστασία Λ. και Αθανασία Λ., οι οποίες ανήκουν στην νεότερη γενιά και είναι μέλη του Αναπτυξιακού Συλλόγου Δράκειας. Η συμμετοχή τους στον σύλλογο, μας δίνει μια εσωτερική ματιά στις προσπάθειες της τοπικής κοινότητας να διατηρήσει και να προωθήσει την πολιτιστική και ιστορική της κληρονομιά. Αυτά τα άτομα όχι μόνο μοιράστηκαν ιστορικές περιγραφές των γεγονότων, αλλά μας παρείχαν και βαθύτερες προσωπικές μαρτυρίες και συναισθηματικές αφηγήσεις που προσθέτουν πολύτιμη διάσταση στην κατανόηση των επιπτώσεων της σφαγής στις επόμενες γενιές. Η επιλογή αυτών των συγκεκριμένων ατόμων έγινε με βάση την οικειότητα που αναπτύξαμε μαζί τους κατά τη διάρκεια των συζητήσεων και της παρατήρησης, αλλά και της δεκτικότητας τους να καταγραφούν οι συζητήσεις μας. Κάθε συνέντευξη καταγράφηκε με τη συγκατάθεση των συμμετεχόντων. Παρόλο που οι συμμετέχοντες δεν μας απαγόρευσαν να χρησιμοποιήσουμε τα πλήρη στοιχεία

¹Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του μαθήματος «μνήμη και προφορική ιστορία» στο τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Αρχείο της έρευνας βρίσκεται στο ΙΑΚΑ

τους, επιλέξαμε για λόγους προστασίας προσωπικών δεδομένων να χρησιμοποιήσουμε μόνο το μικρό τους όνομα και το αρχικό του επωνύμου τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΠΕΡΙ ΜΝΗΜΗΣ

1.1 Μνήμη

Η ιστορία και η μνήμη συνδέονται άρρηκτα με το χωροχρόνο. Αν και επικρατεί η αντίληψη ότι οι έννοιες αυτές είναι ταυτόσημες, παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις. Η ιστορία στην ουσία ανασυγκροτεί αυτό που δεν υφίσταται πλέον (Μαυροσκούφης, 2015, Nora, 1989), ενώ αντίθετα η μνήμη έχει την τάση να επανερμηνεύει σχέσεις, καταστάσεις και γεγονότα του παρελθόντος εντάσσοντάς τα στο παρόν (Λιάκος, 2017).

Όταν αναφερόμαστε στη μνήμη, εννοούμε κάτι το οποίο δεν υπάρχει πλέον και οι άνθρωποι έχουν την ανάγκη να το διατηρήσουν, γιατί αποτελεί σημαντικό κομμάτι μιας κοινωνίας και αφορά τόσο την ταυτότητα όσο και την συνοχή της (Λιάκος, 2007). Μέσω αυτής μεταφέρονται πληροφορίες στο παρόν από το παρελθόν, ώστε τα υποκείμενα να έχουν την δυνατότητα να θυμούνται. Στη Δράκεια η διάσωση της μνήμης, η εσωτερική ανάγκη των κατοίκων για διατήρηση, αλλά και μετάδοσή της στις επόμενες γενιές, είναι βασικό πρόταγμα της τοπικής κοινωνίας.

Ο Halbwachs (2013) υποστήριξε ότι μιλώντας για μνήμη δεν μιλάμε ουσιαστικά για τον τρόπο με τον οποίο θυμούνται τα υποκείμενα, αλλά για τον τρόπο με τον οποίο «μαθαίνουν» να θυμούνται μέσα σε μια κοινωνική ομάδα. Επομένως η μνήμη σε καμία περίπτωση δεν είναι ατομική, αντιθέτως είναι συλλογική και δεν πρόκειται απλώς για μια ανάμνηση, αλλά για κάτι πολύ βαθύτερο, το οποίο συνδέεται με τα βιώματα και τις ανθρώπινες σχέσεις στο παρελθόν, δημιουργώντας μια διαλεκτική σχέση ανάμεσα σε δύο χρόνους, το παρελθόν και το παρόν. Η συλλογική μνήμη ως κοινωνική κατασκευή, στηρίζεται πάνω σε ένα δίπολο. Από την μια διαμορφώνεται από τα άτομα της κοινότητας και ταυτόχρονα διαμορφώνει τα άτομα και την κοινότητα. Τα υποκείμενα διαμορφώνουν τις ιδέες,

τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους επειδή επηρεάζονται μέσα στην κοινότητα στην οποία ανήκουν και εσωτερικεύουν την συλλογική μνήμη, την οποία συν τω χρόνω επαναπροσδιορίζουν (Κοντογιάννη & Μητροκανέλλου 2013).

Η μνήμη έχει έναν κοινωνικό χαρακτήρα που μπορεί να συνοψιστεί σε πέντε σημεία, σύμφωνα με τον Paez (1997). Πρώτον, αφορά τον τρόπο με τον οποίο εμπειρίες και μνήμες διαμοιράζονται στην κοινότητα και αποτελούν την βάση πάνω στη οποία δομούνται οι κοινωνικές σχέσεις. Δεύτερον, έχει ανάγκη από κοινωνικά καθορισμένα σημεία αναφοράς, όπως ημερομηνίες επετείων και ιστορικοί μνημειακοί τόποι. Τρίτον, η κοινωνική φύση της μνήμης ενισχύεται από τις ίδιες τις αναμνήσεις των ατόμων, συνδιαμορφώνεται συνεπώς από την ατομική μνήμη και ανάμνηση. Τέταρτον, καθώς κάθε άτομο ανήκει σε μια ομάδα, εσωτερικεύει τις κοινές παραδόσεις και αξίες της και διαμορφώνει τις αναμνήσεις του σύμφωνα με το κοινό αφήγημα. Τέλος οι σχέσεις των ατόμων εντός μιας κοινότητας και οι κοινοί κώδικες που μοιράζονται, αποτελούν τις βάσεις της κατασκευής της συλλογικής μνήμης.

Η μνήμη στη Δράκεια δεν είναι απλώς το άθροισμα των ατομικών αναμνήσεων, αλλά ένα κοινωνικό κατασκεύασμα που επηρεάζεται από τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, τις πολιτικές ανάγκες και τις πολιτιστικές πρακτικές της κοινότητας. Στη Δράκεια, η ιστορία της σφαγής αποτελεί δείκτη της τοπικής υπερηφάνειας. Η ανάμνηση της σφαγής μεταφέρεται και μοιράζεται από και μέσα στην κοινότητα. Οι ιστορίες αυτές περνούν από γενιά σε γενιά, με κάθε γενιά να προσθέτει τις δικές της αφηγήσεις και ερμηνείες, δημιουργώντας μια κοινή ιστορική συνείδηση. Με αυτόν τον τρόπο διαμορφώνεται η κοινωνική της ταυτότητα πάνω σε ένα αίσθημα ενότητας. Το αίσθημα του ανήκειν και της συνέχειας της κοινότητας ενισχύεται από το μνημείο, τον χώρο μνήμης και τις ετήσιες εκδηλώσεις μνήμης. Αυτές αντικατοπτρίζουν τις προτεραιότητες και τις αξίες της κοινότητας, λειτουργώντας ως μηχανισμοί διατήρησης της συλλογικής μνήμης.

Ο όρος μεταμνήμη καθιερώθηκε στις κοινωνικές επιστήμες από την Marianne Hirsch τη δεκαετία του 1990. Αν και αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να περιγράψει την αλληλεπίδραση των παιδιών των επιζώντων του Ολοκαυτώματος με τις αναμνήσεις των γονιών τους (Hirsch, 1997) τελικά έφτασε να περιλαμβάνει κάθε γενιά που ζει με τη σκιά ενός τραυματικού παρελθόντος που δεν βίωσε άμεσα

(Hirsch, 2012). Επομένως η μεταμνήμη είναι ένας όρος που αναφέρεται στη σχέση της «επόμενης γενιάς» με την προσωπική, συλλογική και πολιτιστική τραυματική εμπειρία εκείνων που προηγήθηκαν. Δεν αναφέρεται σε μνήμες οι οποίες προέρχονται από άμεση εμπειρία, αλλά σε μνήμες που έχουν μεταδοθεί από προηγούμενες γενιές (Hirsch, 2001). Παρότι τα γεγονότα έλαβαν χώρα στο παρελθόν, οι επιπτώσεις τους συνεχίζονται στο παρόν, διαμορφώνοντας τις ζωές και τις αντιλήψεις των απογόνων των επιζώντων (Hirsch, 1997). Παρόλο που αυτές οι εμπειρίες δεν είναι άμεσα συνδεδεμένες με το άτομο, επηρεάζουν βαθιά τις υποκειμενικότητες άλλων ανθρώπων και αποτελούν προϊόντα μιας διαδικασίας μεταβίβασης (Μπούσχοτεν 2008). Η γενιά που ζει με τη μεταμνήμη, μεγαλώνει με κυρίαρχες κληρονομικές αναμνήσεις, με αφηγήσεις που προηγήθηκαν της γέννησής τους ή της συνειδητότητάς τους (Hirsch, 2012).

1.2 Τραύμα

Τραυματική μνήμη είναι η μνήμη εκείνη που συνδέεται με τραυματικά γεγονότα του παρελθόντος και συγκεντρώνει μεγάλο ενδιαφέρον τα τελευταία χρόνια. Αυτή οδήγησε στην σταδιακή δημιουργία – ίδρυση μουσείων και μνημείων ώστε να αναδειχθούν τα ζητήματα της μέσα σε χώρους, οι οποίοι ενδέχεται να προκαλέσουν ρωγμές σε εδραιωμένες ταυτότητες, ακόμα και σε κοινωνικές σχέσεις (Macdonald, 2010).

Όταν αναφερόμαστε στο τραύμα, εννοούμε την βίαιη εμπειρία που βιώνει ένα άτομο ή μια ομάδα, η οποία προκαλείται από εξωτερικούς παράγοντες, μεταβάλλει πρόσκαιρα την ταυτότητα και την προσωπικότητά, απορυθμίζει τα συναισθήματα και κλονίζει το νευρικό σύστημα, αλλάζει το νόημα της ζωής, επηρεάζει την ανεξαρτησία και εντείνει τον φόβο του, ή των υποκειμένων. Σύμφωνα με την Αμερικανική Ψυχιατρική Ένωση «τα γεγονότα τα οποία προκαλούν θάνατο ή την απειλή του θανάτου, του σοβαρού τραυματισμού ή της σωματικής ακεραιότητας του ατόμου ή των άλλων» (Αρσέλ, 2014), είναι οι παράγοντες οι οποίοι οδηγούν σε τραύμα.

Το τραύμα δημιουργείται από ένα φρικτό γεγονός, το οποίο βιώνουν τα μέλη της κοινότητας και τα αναγκάζει να αλλάξουν την μελλοντική τους ταυτότητα. Για

να μπορέσει να μετουσιωθεί ένα γεγονός σε κοινωνικό τραύμα, πρέπει να περάσει από μια διαδικασία κατά την οποία θα αποκτήσει κοινωνικό νόημα, δηλαδή θα γίνει ευρέως αποδεκτό από την κοινότητα ως τραύμα. Επομένως ομοίως με την μνήμη το τραύμα είναι μια κοινωνική κατασκευή, η οποία προκύπτει από τα ίδια τα μέλη της ομάδας. Τα ατομικά βιώματα ενσωματώνονται στο συλλογικό τραύμα που δημιουργεί μια κοινή και συνειδητή θέση, η οποία εκφράζει όλη την κοινότητα και εδραιώνεται ως κοινωνικό γεγονός τόσο σε τοπικό, όσο και ευρύτερο επίπεδο με συγκεκριμένη αφήγηση, κανόνες και ρόλο. Χαρακτηριστικά ο Ν. Δεμερτζής και Β. Ρουδομέτωφ (2011) αναφέρουν:

Η πολιτισμική κατασκευή του τραύματος ξεκινά με την αιτίαση για μια πρωταρχική πληγή ή πλήγμα, την παραβίαση μιας ιερής αξίας, την ιστόρηση ενός τρομακτικού γεγονότος και καταλήγει στην απαίτηση για συναισθηματική, θεσμική και συμβολική αποζημίωση και αποπληρωμή της ζημιάς που έγινε.

Ένα τέτοιο παράδειγμα μιας τοπικής κοινωνίας που έζησε το τραύμα, δημιούργησε μια πολιτισμική κατασκευή με βάση αυτό και συγκρότησε τη μνήμη της μετουσιώνοντας την σε ένα συλλογικά βιωμένο τραυματικό γεγονός, είναι η περίπτωση της Δράκειας Πηλίου. Η σφαγή υπήρξε ένα ιστορικό τραυματικό γεγονός, το οποίο έπληξε την ιερότητα της αξίας της ανθρώπινης ζωής, αποτέλεσε πλήγμα για τη συγκεκριμένη κοινότητα, μέσα στην οποία δημιουργήθηκαν απαιτήσεις για ηθική αποκατάσταση και συμβολική αναγνώριση της ζημιάς.

1.4 Προφορικές μαρτυρίες

Οι προφορικές αφηγήσεις αποτελούν πηγές γνώσης που έρχονται από το παρελθόν, μεταφέρουν την εμπειρία του τότε στο σήμερα και αποτελούν ιστορία από τα κάτω, σε αντίθεση με τις μεγάλες ιστορικές αφηγήσεις (Μπούσχοτεν, 2023). Σε αντιδιαστολή με την έρευνα, η οποία έχει ως σημείο εκκίνησης της το αρχειακό υλικό το οποίο λειτουργεί ως βάση δεδομένων, οι προφορικές μαρτυρίες δημιουργούν εκ νέου δικά τους μοναδικά δεδομένα. Επομένως κάθε προφορική μαρτυρία εκλαμβάνεται ως μια καινούργια πληροφορία σχετικά με ένα τετελεσμένο γεγονός και δημιουργείται μέσα από την συνεργατική σχέση

ερωτώμενου - ερευνητή. Στόχος της διαδικασίας της συνέντευξης, είναι να παρέχει μια ποιοτική ανάλυση των εμπειριών και όχι μια ποσοτικοποιήσιμη αναπαράσταση της ιστορικής «αλήθειας» (Κυριακίδου – Νέστορος 1987), δηλαδή να μεταφέρει το βίωμα και τον απόηχό του και όχι την ιστορική αλήθεια του. Μέσω της προφορικής μαρτυρίας, δεν αποκτούμε γνώσεις για ιστορικά γεγονότα αλλά για τον τρόπο με τον οποίο το βίωμα έντασει τα ιστορικά συμβάντα στην συλλογική μνήμη μέσα στο πλαίσιο μιας πιο προσωπικής και συναισθηματικής προσέγγιση.

«... Είχα την ιστορία όπως την ένιωσα εγώ και όπως την άκουσα και τους την διάβασα από μικρή. Την ιστορία όπως την άκουσα από τη γιαγιά μου την είχα μεταφέρει σε ένα χαρτί να υπάρχει γιατί εγώ μπορεί να τα χάσω να πάθω κανένα αλτσχάιμερ τουλάχιστον να υπάρχει γραμμένη στο σπίτι μας να την διαβάσουν τα εγγόνια μας και να ξέρουν κι άλλες γενιές τι έχει γίνει στο χωριό. Κι άλλοι έχουν γράψει. Εγώ την έγραψα με δικά μου λόγια όπως την ένιωσα. Εγώ έχω περισσότερο συναίσθημα...» (Άννα Ζ.)

Οι προφορικές μαρτυρίες δεν μιλούν από μόνες τους, αλλά ο ερευνητής δράττεται της ευκαιρίας να δώσει την δυνατότητα έκφρασης σε μέλη της κοινότητας που δεν την έχουν. Το παραπάνω απόσπασμα μας δείχνει την ανάγκη της πληροφορήτριας μας να εκφραστεί. Επιθυμία της δεν είναι απλώς να ακουστεί η φωνή της, αλλά μέσα απο τον τρόπο με τον οποίο εναλλάσει την προφορικότητα με ένα ιδιαίτερο ιδίωμα γραπτού λόγου, προσπαθεί να έχει την αξίωση του προφορικού. Η αξία των προφορικών μαρτυριών είναι αδιαμφισβήτητη, είναι συνυφασμένη με την εμπειρία, τη μνήμη και το βίωμα και πρωτίστως παράγει γνώση, ενώ ταυτόχρονα αναδεικνύεται η σχέση ανάμεσα στην ατομική και την κοινωνική μνήμη (Μπούσχοτεν, 2023). Οι προφορικές συνεντεύξεις των ανθρώπων μιας κοινότητας, μας δείχνουν το πώς δημιουργείται η κοινωνική υποκειμενικότητα και κατέχουν σημαντικό ρόλο για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε τις κοινωνικές αλλαγές. Συγκεκριμένα μέσα απο τις συνεντεύξεις ο εθνογράφος προσπαθεί να αναδείξει τις μικροιστορίες της καθημερινότητας των μελών μιας κοινότητας, προκειμένου να δώσει την δυνατότητα και σε αυτούς, θεωρητικά τους αποκλεισμένους από τις μεγάλες αφηγήσεις, να εκφραστούν. Επίσης οι προφορικές μαρτυρίες μας παρέχουν τη δυνατότητα να εντάξουμε τις

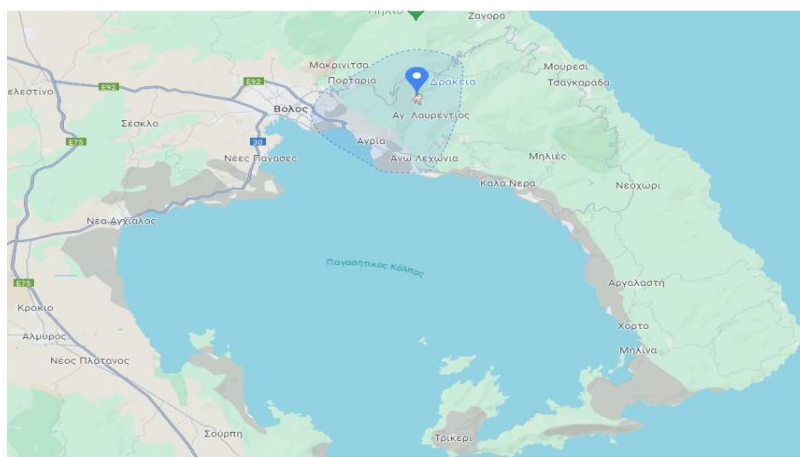
σκέψεις, τις ενέργειες και τις αντιλήψεις των υποκειμένων, μέσα σε κοινωνικά και πολιτισμικά όρια της τότε κοινωνίας, ενώ ταυτόχρονα μπορούν να λειτουργούν πυροσβεστικά και να λειαίνουν τα σκληρά βιώματα που δημιουργήθηκαν κατά τον Β' Π.Π. (Μπούσχοτεν, 2023). Οι προφορικές μαρτυρίες αναδεικνύουν τις υποκειμενικές αντιλήψεις των ατόμων, οι οποίες όμως στηρίζονται σε πραγματική βάση. Ακόμη και αν οι αφηγητές κάνουν λάθος όσον αφορά στην μνήμη, αυτό αποτελεί σημαντικό στοιχείο για τον εθνογράφο, αφού μια λανθάνουσα μνήμη μπορεί να ταιριάζει στην συλλογική μνήμη της κοινότητας. Αποτελεί την προσωπική τους αλήθεια και αυτό από μόνο του είναι σημαντικό για την εθνογραφική έρευνα (Μπούσχοτεν, 2023).

Μέσω των μαρτυριών οι αφηγητές προσπαθούν να συνδιαλέγονται τόσο με το τότε όσο και με το τώρα, προσπαθούν να δημιουργήσουν μια «εικόνα» της πραγματικότητας και της κοινωνίας τότε, την οποία εντάσσουν μέσα σε ένα νέο πλαίσιο. Ο ερευνητής καταγράφει τις αφηγήσεις, οι οποίες διαφέρουν, καθώς η μνήμη από μόνη της παράγει νοήματα σε πολλαπλά επίπεδα (Portelli, 1991).

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας, επιλέξαμε τις συνεντεύξεις ως το κύριο ερευνητικό εργαλείο, με το οποίο επιδιώξαμε να εξερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο το τραύμα διαμορφώθηκε μέσα στο χρόνο και μεταφέρθηκε στις επόμενες γενιές. Καταλήξαμε στην επιλογή αυτή διότι μας ενδιαφέρει να εστιάσουμε όχι στα ιστορικά γεγονότα, αλλά στον τρόπο με τον οποίο ο απόηχος των γεγονότων αυτών μεταφέρεται μέσα στο χρόνο, επηρεάζοντας τις συλλογικές και προσωπικές αντιλήψεις και αποτυπώνεται στην συλλογική μνήμη της κοινότητας. Έχοντας ως γνώμονα το ότι η προφορική ιστορία είναι μια μορφή μνήμης (Κυριακίδου - Νέστορος, 1987), επικεντρωθήκαμε σε μαρτυρίες ατόμων, στα οποία μεταφέρθηκε προφορικά η ιστορία, αντί για άτομα που έζησαν προσωπικά τα γεγονότα της σφαγής. Αυτή η επιλογή έγινε με βάση την πεποίθησή μας, ότι οι μαρτυρίες αυτές φέρουν μια ιδιαίτερη δυναμική, καθώς αντικατοπτρίζουν τον τρόπο με τον οποίο η μνήμη και η ιστορία μεταφέρονται παράλληλα με τις γενιές. Μέσα από αυτές τις συνεντεύξεις, επιδιώξαμε να αναδείξουμε τις διαδικασίες με τις οποίες η μνήμη μετατρέπεται σε ένα είδος κοινής και συλλογικής εμπειρίας, επηρεάζοντας τις πεποιθήσεις των επόμενων γενεών.

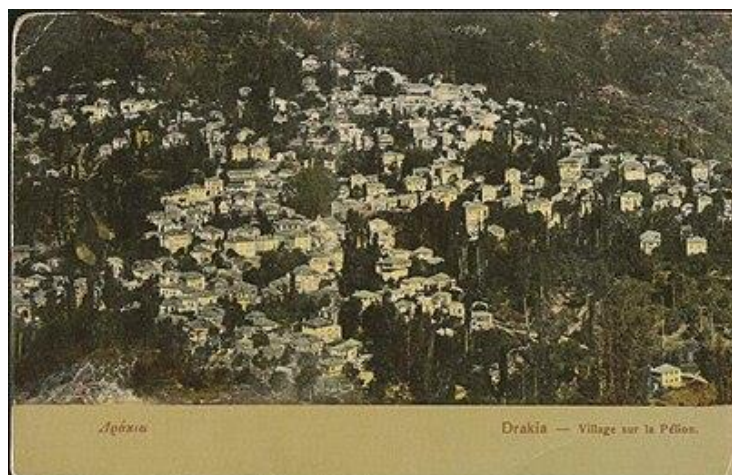
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 : ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΣΤΗ ΔΡΑΚΕΙΑ

2. Η Δράκεια μέσα στο χρόνο

ΕΙΚ 1 ΔΡΑΚΕΙΑ (πηγή [WY81nNWmmF47GWvv5](https://www.google.com/maps/@38.55,26.55,15z))

Η ίδρυση της Δράκειας τοποθετείται στα μέσα του 15ου με αρχές του 16ου αιώνα. Βρίσκεται χτισμένη αμφιθεατρικά σε υψόμετρο 490-560 μέτρων από τη θάλασσα. Σχετικά με την προέλευση του ονοματός της υπάρχουν διάφορες απόψεις, ωστόσο η επικρατέστερη είναι ότι προέρχεται από την σλάβικη λέξη *drag* που σημαίνει όμορφη περιοχή. Το 1615 στην Δράκεια κατοικούσαν 147 οικογένειες ενώ το 1815 το χωριό διέθετε 400 οικίες, ήταν κωμόπολη και η οικονομία στηριζόταν στις ελαιοκαλλιέργειες, αλευρόμυλους, αμπέλια και παραγωγή μεταξιού. Κατά το έτος 1874 στην Δράκεια υπήρχαν 600 οικίες, εκκλησίες, ελληνικό σχολείο και παρθεναγωγείο ενώ το 1882 η Δράκεια ήταν αυτοτελής Δήμος και από το 1860 ήταν το 4ο μεγαλύτερο χωριό της Μαγνησίας μετά τον Αλμυρό, τη Μακρυνίτσα και την Ζαγόρα .

ΕΙΚ 2 Δράκεια, επιστολικό δελτάριο, 1916 (πηγή [Δράκεια Μαγνησίας', 2024](#))

Το 1911 η Δράκεια διέθετε κοινοτικό κατάστημα, ταχυδρομείο και τηλεφωνείο, αστυνομικό σταθμό, Ειρηνοδικείο, αρτοποιεία, βαρελοποιεία, ελαιοτριβεία, αλευροπώλεις, υφαντουργείο, ραφεία, κρεοπωλεία, ξυλουργεία, παντοπωλεία, σανδαλοποιείο, καφενεία, εμπορομεσητικά γραφεία, φαρμακείο και γιατρούς. Κατά τη δεκαετία του 1930 αυξήθηκε κατακόρυφα η παραγωγή σε ελιές, πατάτες και φρούτα (αχλάδια και μήλα). Το 1934 έγινε η χάραξη του αμαξιτού δρόμου Δράκειας- Αγριάς (Τζαμτζής, 2005) .

Στον παρακάτω πίνακα βλέπουμε τη διακύμανση του πληθυσμού του χωριού από το 1860 έως και το 1991:

Έτος 1860	2.500 κάτοικοι
Έτος 1887	2.637 κάτοικοι
Έτος 1920	1.887 κάτοικοι
Έτος 1928	1.812 κάτοικοι
Έτος 1940	1.799 κάτοικοι
Έτος 1951	1.060 κάτοικοι
Έτος 1961	1.015 κάτοικοι
Έτος 1981	799 κάτοικοι
Έτος 1991	975 κάτοικοι

Κομβικό σημείο για το χωρίο αποτελεί η εκτέλεση 115 αμάχων από τις Γερμανικές κατοχικές δυνάμεις το 1943. Το περιστατικό αυτό όχι μόνο επηρέασε την πορεία του χωριού αλλά καθόρισε και τον τρόπο με τον οποίο οι κάτοικοι συγκρότησαν την συλλογική μνήμη τους και την ταυτότητά τους.

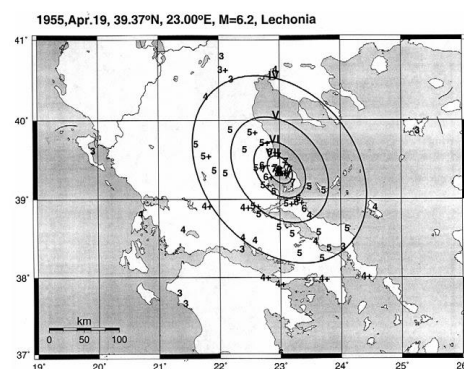
Κατά την περίοδο της κατοχής μεγάλο μέρος του χωριού ήταν ενταγμένο στο αντάρτικο (ΕΛΑΣ και εφεδρικό ΕΛΑΣ) πραγματοποιώντας μια σειρά αντιστασιακών δράσεων. Στις 11 Σεπτεμβρίου 1943, οι Γερμανοί βομβαρδίζουν το χωριό προκειμένου να εμποδίσουν την δράση των ανταρτών, οι οποίοι είχαν καταφέρει να αφοπλίσουν τους Ιταλούς στην Αλικόπετρα και να μεταφέρουν πολεμοφόδια στην Δράκεια. Από τον βομβαρδισμό σκοτώνονται έξι άτομα.

Τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους και συγκεκριμένα στις 17 Δεκεμβρίου, μετά απο ενέδρα δέκα ημερών η ομάδα του αντάρτη Θωμά Καψάλη, χτύπησε την εμπροσθοφυλακή γερμανικής φάλαγγας που μετακινούνταν από τον Βόλο, σκοτώνοντας έξι Γερμανούς στρατιώτες. Από την ενέδρα διαφεύγει μία μοτοσυκλέτα η οποία ενημερώνει την Γερμανική φάλαγγα στην Πορταρία, για το περιστατικό. Οι Γερμανοί θεωρώντας ότι η Δράκεια ήταν έδρα ανταρτών αποφασίζει την εξόντωση του χωριού. Το απόγευμα τις ίδιες μέρας στρατιωτική δύναμη τους συνοδευόμενη από δωσίλογους εισβάλλει στο χωριό. Εντοπίζουν και εκτελούν τον καπετάνιο του ΕΛΑΣ στο ραφείο του και εν συνεχεία συγκεντρώνουν τους άντρες του χωριού στο καφενείο, όπου τους κρατούν όλο το βράδυ. Τα ξημερώματα της επόμενης μέρας, οδηγούν σε ομάδες των πέντε ατόμων, τους άντρες άνω των δεκαπέντε ετών, στο σημείο όπου βρίσκεται το ρέμα (Κολιού, 1985). Εκεί στις πέντε το πρωί ακούγονται οι πρώτοι πυροβολισμοί. Οι Γερμανοί φεύγοντας από το χωριό άφησαν πίσω τους 115 εκτελεσμένους, ανάμεσα τους και έξι άντρες απο το Σέσκλο και το Διμήνι οι οποίοι βρίσκονταν στο χωριό για δουλειές.

ΕΙΚ 3 Δημοσιεύματα για την σφαγή στις εφημερίδες Ε.Α.Μ και νέος αγωνιστής (πηγή ΓΑΚ Βόλου)

Έχοντας χάσει το μεγαλύτερο μέρος του αντρικού πληθυσμού της και χτυπημένη από την δίνη του εμφυλίου πολέμου, η Δράκεια δώδεκα χρόνια μετά, τον Απρίλιο του 1955 δέχεται ακόμα ένα πλήγμα. Οι δύο ισχυροί σεισμοί στις 19 και 21 Απριλίου μετέτρεψαν το χωριό σε ερείπια (Τζαμτζής 2005), ενώ τα λίγα αρχοντικά που δεν γκρεμίστηκαν κρίθηκαν κατεδαφιστέα.

ΕΙΚ 4 Ο σεισμός του 1955

(πηγή [19 Απριλίου 1955](#) | [Ο.Α.Σ.Π., χ.χ.](#))

ΕΙΚ 5 Δημοσίευμα του Ταχυδρόμου

2.1 Οι Γερμανοί στη Δράκεια σήμερα

Ο τρόπος που λειτουργεί η μεταμνήμη στις επόμενες γενιές δεν επηρεάζει μόνο ψυχολογικά την κοινότητα και τις πολιτισμικές αναπαραστάσεις του τραύματος που διαμορφώνουν την συλλογική της ταυτότητα, αλλά λειτουργεί και ως κινητήριο δύναμη μέσω της οποίας ενεργοποιούνται μια σειρά από πολιτικές δράσεις. Οι ελληνογερμανικές σχέσεις στις περιοχές που έχουν πληγεί από τους Γερμανούς κατά την περίοδο της Κατοχής, διαμορφώνονται από μια πολυσύνθετη αλληλεπίδραση ιστορικής μνήμης, πολιτιστικών αντιλήψεων και σύγχρονων κοινωνικών και οικονομικών παραμέτρων.

Οι σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών ήταν και παραμένουν τεταμένες, καθώς οι Γερμανοί δεν αναγνώρισαν ποτέ ειλικρινά τις καταστροφές που έκαναν στην Ελλάδα, με απόδειξη το γεγονός ότι δεν κατέβαλαν ούτε αποζημιώσεις, αλλά

ούτε και εξόφλησαν το κατοχικό δάνειο που πήραν (ESDOGE, n.d.) Ο ΕΣΔΟΚΕ σε ανακοίνωσή του για τις αποζημιώσεις αναφέρει χαρακτηριστικά :

..... ωστόσο, 82 χρόνια μετά τη γερμανική εισβολή στην Ελλάδα, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, καθολικός διάδοχος του Γ' Ράιχ, παραμένει αδιάλλακτη και αρνείται να εκπληρώσει τις απαραίτητες και θεμελιωμένες στο Δίκαιο και την Ιστορία υποχρεώσεις της. Η δημοκρατική Γερμανία αρνείται, δηλαδή, να αποδώσει Δικαιοσύνη κι Αποζημίωση, Δικαιοσύνη και Επανόρθωση για τα αποτρόπαια εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας που διέπραξε η ναζιστική Γερμανία στην Ελλάδα: τον λιμό της Κατοχής, τις μαζικές σφαγές αμάχων, την εξολόθρευση της ελληνικής εβραϊκής κοινότητας, την πυρπόληση χωριών, την αρπαγή του κατοχικού δανείου, την καταναγκαστική εργασία και συνολικά τη συστηματική λεηλασία του εθνικού μας πλούτου, την καταστροφή πολιτιστικών μνημείων, την κλοπή και λεηλασία των αρχαιολογικών μας θησαυρών. Επιπλέον, καταστρατηγώντας κάθε κανόνα δικαίου και ηθικής επιχειρεί με τα τριάντα αργύρια των περιβόητων γερμανικών ταμείων και ιδρυμάτων να πλαστογραφήσει την Ιστορία και να ενταφιάσει τη διεκδίκηση των γερμανικών οφειλών. (ΕΦΣΥΝ, 2023)

Αυτή η ένταση αναζωπυρώθηκε έντονα μετά το 2010 όταν η Ελλάδα μπήκε σε καθεστώς οικονομικής κηδεμονίας από την Ευρώπη (Καλαντζής 2016, 2023). Κατά την περίοδο αυτήν πραγματοποιήθηκε μια μετατόπιση στον τρόπο που νοηματοδοτούνται οι έννοιες της γερμανικής εξουσίας και ελέγχου. Οι Γερμανοί αντιμετωπίζονταν ως εκτελεστές της οικονομικής λιτότητας και παρομοιάζονταν ως συνέχεια των εκτελεστών προγόνων τους στα χρόνια της γερμανικής κατοχής. Δημοσιογράφοι παραλλήλισαν μάλιστα τις περικοπές των μισθών και των συντάξεων με τους βομβαρδισμούς των γερμανικών αεροπλάνων. (Kalantzis, 2023). Η ένταξη της Ελλάδας στο ΔΝΤ και οι επακόλουθες οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, είχαν βαθιές επιπτώσεις, ειδικά σε περιοχές που είχαν πληγεί

κατά τη διάρκεια της Κατοχής. Ωστόσο η παραπάνω συνθήκη φαίνεται να μην έχει επηρεάσει την Δράκεια στον ίδιο βαθμό με άλλες περιοχές. Αντίθετα με τα Καλάβρυτα, το Δίστομο, την Κρήτη (Kalantzis, 2023), αλλά και άλλες περιοχές της Ελλάδας, στις οποίες τα ζητήματα εξουσίας και οι διεκδικήσεις επανανοηματοδοτούνται μέσα στο νέο οικονομικό πλαίσιο, στη Δράκεια κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει. Το αντιγερμανικό αίσθημα είναι κοινός τόπος, παρόλες τις μικρές αμφισημίες που παρατηρούνται.

«Εγώ νιώθω μια παράξενη αίσθηση, μια ανατριχίλα. Από τη μια η λογική μου μου λέει τι φταίνει τώρα αυτοί οι άνθρωποι, σιγά. Απ' την άλλη το συναίσθημα που ξέρω τι έγινε με τους Γερμανούς στη Δράκεια, λέει εντάξει να αυτοί σκότωσαν τους προγόνους μας. Είναι παράξενο αυτό που νιώθεις. Δεν το έχω ξεκαθαρίσει ακόμα. Δεν ξέρω πώς νιώθω. Γιατί υπάρχει και η λογική. Τι φταίει τώρα όταν περνάει από δω ένα ζευγάρι σαραντάχρονων. Πού ξέραν τώρα τι και πώς. Δε φταίνει, απ' την άλλη όμως λες κοίταξε να δεις. (...) Οι ντόπιοι μιλάνε άσχημα για τους Γερμανούς. Μιλάνε άσχημα ακόμα. Και τα νέα παιδιά. Δε μιλάνε καλά. Θεωρούν τους Γερμανούς εχθρούς ακόμα και σήμερα. (...).

- 'Όταν οι Γερμανοί έρχονται στο χωριό πως νιώθετε; νιώθουν ας πούμε δικαίωση (οι Δρακειώτες);

- Δε νιώθουν δικαίωση. (Νιώθουν) Μια πρόκληση». (Άννα Ζ.)

Οι κάτοικοι της Δράκειας δεν επιθυμούν την παρουσία Γερμανών στο χωριό τους, λόγω των γεγονότων και του πόνου που εξακολουθεί να προκαλεί η ανάμνηση της σφαγής. Ομοίως με άλλες πληγείσες περιοχές όπως το Δίστομο και τα Καλάβρυτα η εκτέλεση θεωρείται μια πράξη αδικαιολόγητη.

«...Φυσικός και ήθικος αυτουργός είναι ο Γερμανός ναζιστής και η θεωρία του ναζισμού όπου δεχόταν την συλλογική ευθύνη, δηλαδή για ότι γινόταν στον πόλεμο φταίει και ο απλός άνθρωπος, ο οποίος ήταν

άοπλος. Στα πλαίσια αυτού έγινε η εκτέλεση.... Εγώ έχω πάει και σε άλλα χωριά τότε που ήμουν δημοτικός σύμβουλος και το συζητούσα αυτό αν αποδίδουν ευθύνες σε αυτούς που εκτελέσαν Γερμανούς ή Ιταλούς. Στο Δομένικο μου είπαν δεν έχει ακουστεί κουβέντα. Εκεί ήταν Ιταλοί, Ιταλούς εκτελέσαν. Μια μονάδα του Ε.Α.Μ χτύπησε Ιταλούς και κάναν τα αντίποινα που και εκεί ήταν σημαντικά, ήταν 200 τόσα άτομα. Στα Καλάβρυτα που έχω πάει, ανάλογα με τον αριθμό αυτό δεν είναι καθόλου έντονο, ελάχιστοι είπαν ότι φταίει η αντίσταση παρόλο που εκεί τα αντίποινα έγιναν γιατί ο Ε.Λ.Α.Σ χτύπησε αιχμαλώτους Γερμανούς που ήταν μια πράξη επονείδιστη, γιατί ο αιχμάλωτος υποτίθεται προστατεύεται.» (Βλάσης Β.)

Κυρίαρχη διεκδίκηση των κατοίκων της Δράκειας είναι η αναγνώριση της αδικίας που υπέστησαν και η ηθική δικαίωση. Η αγωνία τους να μην ξεχαστεί η ιστορία είναι χαρακτηριστική σε όλους του μαρτυρικούς τόπους. Ένα δεύτερο σημείο το οποίο παρουσιάζει ενδιαφέρον είναι ο τρόπος με τον οποίο ο Γερμανός παρουσιάζεται μέσα στον λόγο του Βλάση Β. να ταυτίζεται με «εμάς» τα θύματα και όχι τους θύτες:

«Δεν πρέπει να ξεχάσουμε την ιστορία μας, αυτό το γεγονός δεν πρέπει να ξεχαστεί. Τώρα να συγχωρέσουμε μπορούμε; Τι να πω. Εάν ο θύτης μετανοήσει ειλικρινά και παραδεχτεί ότι έπραξε κακώς και ζητήσει πραγματική συγγνώμη μπορούμε να δεχτούμε και τη συγχώρεση. Να τη δώσουμε. Όχι τίποτε, για να μη φεύγουμε απ' τη ζωή κατηγορώντας, αλλά απ' ότι φαίνεται η Γερμανία δεν έχει έτσι βαθιά παραδεχτεί ότι αυτά τα χρόνια κι αυτά που έπραξε στην Ελλάδα ήτανε πολύ βαριά εγκλήματα. Ήδη στη Γερμανία οι πρώτες γενιές μετά δε γνώριζαν γι' αυτά τα εγκλήματα στην Ελλάδα. Πολύ αργότερα ας το πούμε και υπάρχει κόσμος στη Γερμανία σήμερα που

δε γνωρίζει. Υπάρχουν όμως και άνθρωποι που θέλουν να τα φέρουν στην επιφάνεια. Είναι σημαντικό αυτό το πράγμα που υπάρχουν άνθρωποι που παλεύουν στη Γερμανία, Γερμανοί κιόλας να αναδειχθούν αυτά τα αίτια που κάνανε εδώ οι Ναζί».

(Βλάσης Β.)

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια κινητικότητα από Γερμανούς πολίτες που δραστηριοποιούνται στη Γερμανία και όχι μόνο, ώστε να γίνουν γνωστές οι ναζιστικές θηριωδίες στην Ελλάδα. Τα εγκλήματα των ναζί που συντελέστηκαν στην χώρα μας δεν ήταν γνωστά στη Γερμανία μέχρι προσφάτως. Μέσω της αναγνώρισης και της δημόσιας αποδοχής των εγκλημάτων του παρελθόντος, οι Γερμανοί πολίτες επιδιώκουν να αποστασιοποιηθούν από τις ιδεολογίες του ναζισμού και να προωθήσουν μια νέα, εθνική ταυτότητα. Από την πλευρά των θυμάτων, αυτή η διάθεση εκλαμβάνεται ως κίνηση αναγνώρισης και δικαίωσης. Παρά την παραπάνω συνθήκη οι αντιδράσεις είναι έντονες και αφορούν και τις δυο πλευρές. Από την πλευρά των Γερμανών οι κινήσεις αυτές θεωρούνται ως προσπάθεια επιβολής ενοχής στις νέες γενιές και εργαλειοποίησης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν συγκεκριμένες πολιτικές στην Ελλάδα της κρίσης. Από την πλευρά της η ελληνική πλευρά βλέπει πίσω από αυτές τις κινήσεις μια προσπάθεια ήπιας διπλωματίας μέσω της οποίας το γερμανικό κράτος επιδιώκει να αποσιωπήσει τα ζητήματα των αποζημιώσεων και της αναγνώρισης των εγκλημάτων του (Kalantzis, 2023, 2023b).

Ο ευρύτερος χώρος του μνημείου δεν λειτουργεί μόνο σαν μέσο οπτικοποίησης της ναζιστικής θηριωδίας, αλλά και ως μέσο αποτύπωσης της κατηγορητικής μνήμης. Επιθυμούν να τους αναγκάσουν να σκύψουν το κεφάλι με ντροπή και να τους θέσουν προ των ηθικών ευθυνών τους (Kalantzis, 2023). Σε περιπτώσεις μαρτυρικών τόπων όπου οι θηριωδίες των Ναζί είναι γνωστές τόσο εντός όσο και εκτός συνόρων, όπως για παράδειγμα στα Καλάβρυτα και το Δίστομο, υπάρχει τα τελευταία χρόνια επίσημη εκπροσώπηση του Γερμανικού κράτους κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων μνήμης. Στην Δράκεια, αντίθετα δεν έχει συμμετάσχει ποτέ το Γερμανικό Κράτος μέσα σε ένα ευρύτερο θεσμικό πλαίσιο. Κατά την επίσημη εκδήλωση για το μνημόσυνο των 80 χρόνων από την εκτέλεση όπου παραστήκαμε, παρατηρήσαμε ότι οι παρεβρισκόμενοι ήταν άτομα που είχαν σχέση με την κοινότητα λόγω καταγωγής και ότι από επίσημους φορείς υπήρχε

εκπροσώπηση που είχε να κάνει καθαρά με το ελληνικό Κράτος. Δηλαδή Έλληνες Βουλευτές, Εκκλησία, Στρατός, Αστυνομία, εκπρόσωποι της αυτοδιοίκησης, ακόμα και φορείς όπως σχολεία και η ισραηλιτική κοινότητα Βόλου. Μετά το μνημόσυνο δραπτόμενοι το γεγονός ότι απουσίαζαν Γερμανοί από την εκδήλωση, προσπαθήσαμε να μάθουμε μέσα από τις συζητήσεις που κάναμε με τους ντόπιους, ποια είναι η θέση και η στάση τους αναφορικά με το γεγονός ότι από το μνημόσυνο απουσιάζουν εντελώς εκπρόσωποι της Γερμανίας. Αυτό που εμείς διαπιστώσαμε είναι ότι τους θεωρούν ανεπιθύμητους και ότι ενέργειες όπως για παράδειγμα το να παραστούν ή να καταθέσουν στεφάνι ως δείγμα μεταμέλειας, δεν τους ενδιαφέρει, αντίθετα το εκλαμβάνουν ως πρόκληση. Οι Γερμανοί απ' τη μεριά τους, προτιμούν να κάνουν ένα δικό τους ανεπίσημο μνημόσυνο, χωρίς την παρουσία επισήμων φορέων, σε άσχετο χρόνο, μεταξύ τους, κατά τη διάρκεια του οποίου δεν ενημερώνεται η κοινότητα της Δράκειας.

«Κάποια στιγμή είχε έρθει και απόγονος του αρχηγού εκείνης της ομάδας που έκανε την εκτέλεση. Είχε έρθει εδώ με το μητροπολίτη και το περίεργο ποιο είναι; Είχαν έρθει πολύ.. δε ξέρω αν ήρθαν στα κρυφά. Εμείς σαν χωριό δε το μάθαμε. Κάποια στιγμή δηλαδή βλέπουμε το μητροπολίτη Δημητριάδος με κάποιο Γερμανό να καταθέτει στεφάνι σε κάποια πολύ μικρή ταπεινή τελετή. Δεν είχαμε καταλάβει τι ήταν. Μετά καταλάβαμε ότι ήταν απόγονος από αυτούς. Και γενικά υπάρχει η τάση το γερμανικό κράτος να ζητήσει τη συγγνώμη επίσημα, αλλά όχι επίσημα».
(Αναστασία Λ.)

Αναφορικά με το θέμα των αποζημιώσεων, η κοινότητα της Δράκειας το αντιμετωπίζει από ουδέτερα μέχρι αρνητικά. Συγκεκριμένα οι μεγαλύτερες ηλικιακά γενιές είναι αρνητικές στο θέμα των αποζημιώσεων, καθώς πιστεύουν ότι οι Γερμανοί προσπαθούν έτσι να διαγράψουν το κακό παρελθόν. Αντίθετα οι νεώτερες γενιές θεωρούν ότι θα μπορούσαν να γίνουν κάποια έργα ανάπτυξης στο χωριό με αυτά τα χρήματα, όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά για τα Καλάβρυτα που λαμβάνοντας εκεί την αποζημίωση, έφτιαξαν το χιονοδρομικό

κέντρο και η περιοχή αναπτύχθηκε τουριστικά². Αλλά από τη στιγμή που υπάρχουν οι συγγενείς θυμάτων που αρνούνται πεισματικά, αναγκαστικά το θέμα παραμένει στάσιμο.

«Οι αποζημιώσεις το 1963 δέκα χρόνια μετά, δέχτηκε τότε το Γερμανικό δημόσιο να δώσει για κάθε νεκρό άμαχο, να δώσει ένα ποσό γύρω στις 30.000 χιλιάδες δραχμές. Και κάθε περίπτωση εκτελεσμένου αθώου γινότανε δικαστήριο. Να ρθούν μάρτυρες, να πουν πραγματικά ότι αυτόν τον ήξερα εγώ και λοιπά και εκτελέστηκε εκείνο το βράδυ με πιστοποιητικά και λοιπά όλα κι έτσι μπορούσε να μπει μέσα στην αποζημίωση. Δόθηκε τότε το '63 περίπου η πρώτη δόση. Γύρω στις 15.000 χιλιάδες ήταν αλλά κρατήθηκαν τα έξοδα όλα των δικαστηρίων, των δικηγόρων, αν θυμάμαι καλά η μητέρα μου είχαν πάρει τότε 12.000 χιλιάδες, 6.000 πήραμε εμείς κι 6.000 πήρε ο θεός μου για τον πατέρα του, για τον παππού μου δηλαδή που εκτελέστηκε. Η δεύτερη δόση σιωπήθηκε, χάθηκε, κάπου λέγεται ότι δέχτηκε η Γερμανία δέχτηκε μάλλον η Ελλάδα ότι αφού έρχονται στη Γερμανία μετανάστες δεν θέλουμε να μας δώσετε την άλλη δόση». (Βλάσης Β.)

«Αυτό που έχουμε πει, δεν έχουν δωθεί οι γερμανικές αποζημιώσεις κι εδώ στο χωριό υπήρξε κάποια στιγμή κίνηση να δοθεί μια επιδότηση σαν μαρτυρικός τόπος από το ελληνογερμανικό ταμείο. Δίνουν λεφτά σε μαρτυρικούς τόπους για να γίνουν έργα. Για παράδειγμα όπως ξέρουμε στα Καλάβρυτα, πήραν τα χρήματα και φτιάξαν το χιονοδρομικό κέντρο. Στη Δράκεια όμως δε προχώρησε αυτό γιατί έχουμε

² Η συσχέτιση της δημιουργίας του χιονοδρομικού κέντρου των Καλαβρύτων και των δωρεών του ελληνογερμανικού ταμείου μεταφέρει την προσωπική άποψη του συνομιλητή μας και είναι ανακριβής. Το χιονοδρομικό κέντρο δημιουργήθηκε το 1998 ('Ιστορία', χ.χ.) δεκαέξι χρόνια πριν την ίδρυση του ελληνογερμανικού ταμείου.

ακόμη ζωντανές τις μνήμες, υπάρχουνε παιδιά κι εγγόνια από τα θύματα που δεν τολμάμε καν να πούμε για λεφτά που θα δώσουν οι Γερμανοί να γίνουν έργα στο χωριό γιατί αυτοί θεωρούν ότι πρέπει να δοθεί η αποζημίωση για τα θύματα που χάθηκαν στις οικογένειες. Αλλά και από την άλλη εγώ έρχομαι τώρα να πω ότι τρίτη γενιά άμα πάρει αποζημίωση το τρισέγγονο ποιό θα είναι το κοινό καλό. Για μένα καλύτερα να γίνουν έργα ανάπτυξης, αλλά παράλληλα να αναγνωριστούν και τα θύματα αυτά από το Κράτος το Γερμανικό. Αλλά γιατί να μη δοθούν τα χρήματα αυτά αφού υπάρχουν για έργα ανάπτυξης; Οτιδήποτε. Το καφενείο το είδατε, δηλαδή είναι κατεστραμμένο. Αλλά νομίζω δεν μπορούμε να το διαχειριστούμε εμείς γιατί άμα σου λέει ο άλλος που έμεινε ορφανός, μεγάλωσε μόνος του δηλαδή, και κράτησε το σπίτι με τη μάνα του χωρίς πατέρα ότι δεν θέλουμε τα λεφτά από τους Γερμανούς να ρθούνε στο χωριό. Εμείς εκεί κάνουμε πίσω, δεν μπορούμε να πούμε τίποτα ακόμη. Είναι φρέσκο γι' αυτούς. Μπορεί σε πενήντα χρόνια να αλλάξει» (Αθανασία Λ.)

«Δε τα δέχεται το χωριό (τα χρήματα των αποζημιώσεων). Δεν είμαστε δεκτικοί. Να μας πληρώσουνε το αίμα; (να μείνει κάτι στο χωριό) Κι εδώ υπάρχει σιωπή, δεν ξέρω γιατί δε το δέχονται. Γιατί έχει γίνει τέτοια πρόταση πολλές φορές. Δεν έμαθα ποτέ γιατί δε θέλουνε. Ξέρεις κάτι; δε μπορώ να σου απαντήσω τι θα κάνουν τα πιο νέα παιδιά, ίσως ξεχάσουν και ίσως συγχωρέσουν κιόλας. Αλλά μέχρι τη δική μου γενιά και ακόμη μια γενιά μπροστά από μένα δεν έχουν. Αδιαφορία δείχνουν τα νέα παιδιά, ούτε κρύο ούτε ζέστη». (Άννα Ζ.)

Το «Ελληνογερμανικό Ταμείο για το μέλλον» δημιουργήθηκε από τη γερμανική κυβέρνηση το 2014 ως μια έμπρακτη ομολογία του κακού παρελθόντος με σκοπό τη διαμόρφωση του μέλλοντος μεταξύ των δύο κρατών. Εξετάζει τις ελληνογερμανικές σχέσεις δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα στην περίοδο της γερμανικής κατοχής. Μέσω πόρων οι οποίοι διατίθενται από το γερμανικό κράτος χρηματοδοτεί προγράμματα, τα οποία προωθούν την συμφιλίωση και την έρευνα σχετικά με την γερμανική κατοχή (Amt, χ.χ.). Οι ενέργειες του ταμείου έχουν δεχτεί έντονες κριτικές από ομάδες αριστερών και γερμανών ακτιβιστών καθώς θεωρούνται ως Δούρειος ίππος, προκειμένου να αποδυναμωθούν οι διεκδικήσεις σχετικά με τις γερμανικές αποζημιώσεις. Αυτές οι κινήσεις συμφιλίωσης ουσιαστικά έχουν σαν στόχο να αλώσουν τις πόλεις προσφέροντας μικρά ανταλλάγματα στην θέση των διεκδικούμενων αποζημιώσεων. Μέσω αυτών των δώρων εξασφαλίζουν την ανοχή και την συνεργασία των περιοχών αυτών ώστε να μειωθούν οι πιέσεις προς την γερμανική πλευρά (Kalantzis, 2023), ενώ δημιουργούν αντιπαράθεσεις μεταξύ των κοινοτήτων. Στην Δράκεια είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι το αφήγημα σχετικά με την δημιουργία του χιονοδρομικού κέντρου, από χρήματα τα οποία έδωσε το γερμανικό κράτος, επανέρχεται συνεχώς στον δημόσιο λόγο ως επιχείρημα των φωνών, οι οποίες θεωρούν ότι το χωριό θα μπορούσε να επωφεληθεί από τα λεφτά του ταμείου. Οι φωνές αυτές αντηχούν απόψεις της νεότερης γενιάς, η οποία βλέπει το ζήτημα των χρηματικών επανορθώσεων απαλλάγμένο από πολιτικές και συναισθηματικές διαστάσεις. Οι μεγαλύτερες γενιές έχουν υιοθετήσει μια στάση άρνησης απέναντι στο θέμα αυτό. Αν και φαινομενικά οι απόψεις αυτές είναι συγκρουόμενες, η συλλογική μνήμη έχει λειτουργήσει με τέτοιο τρόπο ώστε το τραύμα να θεωρείται ακόμη νωπό, αποσιωπώντας με αυτό τον τρόπο τις όποιες διαιρέσεις.

2.2 Εμφύλιος και διαιρεμένη μνήμη

Η διαιρεμένη μνήμη αναφέρεται σε διαφορετικές αναμνήσεις ή εμπειρίες μέσα σε μια κοινότητα. Αυτές οι αφηγήσεις μπορεί να διαφέρουν ανάλογα με την οπτική και τα βιώματα των υποκειμένων. Στην Ελλάδα αυτό το φαινόμενο συναντάται πολύ συχνά σε περιοχές που επλήγησαν κατά την περίοδο της κατοχής και συνεχίστηκε και διογκώθηκε κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Τη δεκαετία

του 1940 όπως σε όλη την ελληνική ύπαιθρο, έτσι και στη Δράκεια κυριάρχησε η διαιρεμένη – διχασμένη μνήμη. Αυτή είναι αποτέλεσμα της πόλωσης της κοινωνίας ανάμεσα στις δύο παρατάξεις, της αριστεράς και της δεξιάς. Μετέπειτα οι αφηγήσεις που αφορούσαν στην κατοχή, την αντίσταση και τον εμφύλιο, διαμορφώνονταν αναλόγως από την πολιτική παράταξη στην οποία ανήκαν τα υποκείμενα. Το ιστορικό πλαίσιο καθορίζει, αν η μνήμη θα λειτουργήσει με μια διαιρεμένη ή με μια πιο ενιαία διάσταση (Καλαντζής 2023). Οι δεκαετίες του 1950 έως και το 1970 χαρακτηρίστηκαν από μια διάθεση βελτίωσης των σχέσεων Ελλάδας και Γερμανίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, το τραυματικό παρελθόν των ναζιστικών εγκλημάτων αποσιωπήθηκε ακόμα και σε περιοχές όπως τα Καλάβρυτα. Οι Έλληνες πολιτικοί παρουσίαζαν τα Καλάβρυτα ως σύμβολο της δύναμης κι ελευθερίας, ωστόσο απέφευγαν να αναφερθούν στη ναζιστική θηριωδία. Η μνήμη του εμφυλίου πολέμου υπερίσχυσε φέρνοντας στο προσκήνιο ζητήματα ευθύνης του ΕΑΜ - ΕΛΑΣ, αντικατοπτρίζοντας τις γενικότερες πολιτικές αντιπαραθέσεις της μεταπολεμικής Ελλάδας (Καλαντζής 2023, Δρουμπούκη, 2014).

Η διαίρεση της τοπικής κοινωνίας και της μνήμης γενικότερα έρχεται στον απόηχο της κατοχής και διογκώνεται στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Δεν αφορά το κομμάτι της εκτέλεσης των Δρακειωτών από τους Γερμανούς, αλλά τις πολιτικές πεποιθήσεις και την ανοιχτή διαμάχη ανάμεσα σε δεξιούς και αριστερούς. Η καθηγήτρια Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν στην έρευνα που πραγματοποίησε το 2000 στη Δράκεια αναφέρεται στην δημιουργία δυο διαφορετικών αφηγημάτων τα οποία αποτέλεσαν την βάση γύρω από την οποία καλλιεργήθηκε ο τοπικός διχασμός. Ένα κομμάτι του χωριού αναγνωρίζει ότι οι πεσόντες υπήρξαν ήρωες της αντίστασης, οι οποίοι θυσιάστηκαν για την ελευθερία και την ευθύνη της εκτέλεσης την έχουν οι Γερμανοί. Στον αντίποδα αυτής της άποψης υπάρχει η αντίληψη ότι η εκτέλεση ήταν ένα το αναπόφευκτο γεγονός, το οποίο προκλήθηκε από την αντίσταση.

Κατά τις συνομιλίες μας με τους κατοίκους του χωριού, μας αναφέρανε ότι στα χρόνια που ακολούθησαν, μέσα στο τεταμένο πολιτικό κλίμα της εποχής, όπου οι συζητήσεις για την απόδοση ευθυνών ήταν συχνές, στα καφενεία μεταξύ των θαμώνων υπήρξαν και φωνές της δεξιάς παράταξης που ανέφεραν ότι αν δεν επιτίθεντο οι αντάρτες του ΕΑΜ – ΕΛΑΣ στην γερμανική φάλαγγα, δεν θα γινόντουσαν τα αντίποινα στο χωριό. Αντίστοιχα από την πλευρά τους οι αριστεροί

ανέφεραν ότι δεν έφταιγε το ΕΑΜ – ΕΛΑΣ αλλά οι Άγγλοι, οι οποίοι ζήτησαν από την αντίσταση να εμποδίσει τους Γερμανούς στήνοντας ενέδρα.

«Τα γεγονότα και η εκτέλεση των Δρακειωτών από τους Ναζί διχάζουν τους κατοίκους του χωριού. Αναπόφευκτα εμπλέκονται και στην εμφύλια διαμάχη που ξεσπάει μετά την απελευθέρωση της χώρας. Το χωριό βιώνει ταυτόχρονα ένα δεύτερο τοπικό εμφύλιο πόλεμο, αδυσώπητο, αιματηρό και μακροχρόνιο. Ακόμη και σήμερα η μνήμη του ιστορικού γεγονότος είναι διχασμένη. Πέρα από τα οδυνηρά ιστορικά γεγονότα και την διχασμένη έτσι και αλλιώς ιστορική μνήμη, υπάρχει και η πολιτική συγκυρία της εποχής που επέτρεψε την πολιτική εκμετάλλευση της διχασμένης μνήμης και αυτό επέτεινε τη διαμάχη και το μίσος. Αποσαθρώνεται η κοινωνική συνοχή του χωριού, διαλύονται οι κοινωνικές σχέσεις και καταστρέφεται η οικονομική δραστηριότητα. Η φυγή και η αστυφιλία συμπληρώνουν το κακό». (Σπύρος Π.)

Ο εμφύλιος πόλεμος δημιούργησε ένα δύσκολο κλίμα, τόσο πανελλαδικά όσο και τοπικά στην Δράκεια. Τόσο η κατοχή όσο και η αντίσταση φιλτραρίστηκε κατά κάποιον τρόπο από την αδελφοκτόνο σύγκρουση.

«Δυστυχώς αυτό το κλίμα (εμφυλιοπολεμικό) ήταν πάντα ζωντανό. Όταν συναντιόμουν εγώ με κάποιους ανθρώπους θυμάμαι ότι ας πούμε αν ήταν δεξιός κατηγορούσε την αριστερά. Αν πάλι συναντιόμουν πάλι με κάποιον αριστερό, αντίστοιχα, εγώ ας πούμε είχα θύμα τον παππού μου και άλλους τρεις συγγενείς της μητέρας μου, δε τα βίωσα τα γεγονότα και δεν μπορώ να εκφέρω γνώμη αλλά το θέμα είναι ότι πιστεύω ακράδαντα ότι ο φυσικός και ηθικός αυτουργός ήταν ο Ναζισμός. Και με τον αριστερό, έλεγε τις θέσεις του. Αυτό έγινε παντού δεν

μπορούσαμε να μη σηκώσουμε τα όπλα να χτυπήσουμε το Γερμανό αν δεν τον χτυπούσαμε το Γερμανό εμείς θα ήταν ακόμη εδώ ο Γερμανός. Είναι απόψεις οι οποίες είναι δεκτές και απ' τη μια και απ' την άλλη μεριά. Εκείνο που κατακρίνω είναι ότι τον πόνο των ανθρώπων τον κάναν ιδεολογική θέση για πάρα πολλά χρόνια. Και αυτό δε βοήθησε τελικά να απαλειφθεί αυτή η διχασμένη ιστορική θέση ας πούμε για τα γεγονότα. Σήμερα είναι πιο αποδεκτό ότι συζητιέται λίγο πιο ήπια». (Βλάσης Β.)

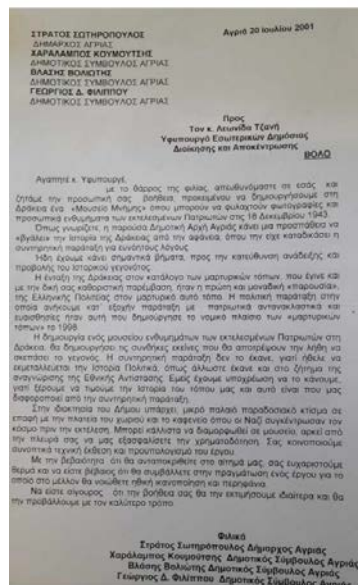
«Ακούω συζητήσεις και λένε κάποιοι καλά κάνανε οι αντάρτες, κάποιοι λένε καλά κάνανε οι μαυροσκούφηδες. Τι καλά κάνανε; Τι καλά κάνανε παιδιά; Ήτανε πόλεμος. Βία υπήρχε και από τις δύο πλευρές. Και οι μεν και οι δε βασάνιζαν ανθρώπους αθώους. Παίρνανε, λεηλατούσαν, βιάζανε, τους παίρναν στο βουνό χωρίς τη θέλησή τους και οι δύο παρατάξεις. Θα υποστηρίξω και θα πω καλά κάνανε οι μαυροσκούφηδες, καλά κάνανε οι αντάρτες; Τι βλακείες ήταν αυτές; Ήταν αδέρφια, ήταν συγγενείς. Σκότωνε ξάδερφος τον ξάδερφο που μέχρι χτες παίζανε, τρώγανε, γλεντούσανε μαζί και μετά σκοτωνόντουσαν. Για μια ιδεολογία». (Άννα Ζ.)

Σταδιακά ο εμφύλιος πόλεμος περιέπεσε στην λήθη, διότι αποτελεί τραυματική εμπειρία που δεν μπορεί να ενταχθεί στο εθνικό αφήγημα και κάθε αναφορά σε αυτόν μπορεί να θίξει μια μερίδα της κοινωνίας και να διαταράξει τον κοινωνικό της ιστό. Συγκεκριμένα στη Δράκεια με την πάροδο των χρόνων η διαμάχη καταλάγιασε, καθώς ήταν γενική η τάση στο χωριό, οι άνθρωποι που βίωσαν τα γεγονότα του εμφυλίου πολέμου να μη μιλάνε γι' αυτά στην επόμενη γενιά.

«Για ένα μεγάλο διάστημα (μετά την εκτέλεση) δε διχάστηκε το χωριό. Αργότερα όμως διχάστηκε γιατί άλλαζαν πολύ οι απόψεις για το λόγο που έγινε το

μακελειό. Άλλος έλεγε ότι φταίγανε οι αντάρτες. Άλλος έλεγε ότι φταίνει οι μαυροσκούφηδες. Άλλος έλεγε ότι έφταιγε το κράτος. Ο στρατός. Οπότε όλο αυτό δημιούργησε ένα διχασμό. Όχι στα δύο, ίσως στα τρία και στα τέσσερα. Ο καθένας έλεγε και ακόμα υπάρχει αυτό, ο καθένας λέει τη δική του άποψη. (...) Μετά τον πόλεμο, να ξέρετε και μετά από όλο αυτό, υπήρχε εδώ στο χωριό μια σιωπή. Μια ομερτά. Κανένας δε μιλούσε. Γιατί έγινε και δω ανταρτοπόλεμος. Σφαχτήκαν κι εδώ αδέρφια με αδέρφια. Κανένας δε μιλούσε. Όταν ρωτούσα τον πατέρα μου να μου πει τι έγινε, ποιοι βγήκαν αντάρτες εδώ; Ποιοι γίνανε μαυροσκούφηδες; Ποιοι; Μου έλεγε: τι τα θες αυτά; Περάσανε άστα. Δε μιλούσε κανένας. (Άννα Ζ.)

Σαν να ήθελαν να ξεχαστούν αυτές οι μνήμες και να μην συνεχιστεί αυτή διχόνοια μέσα στη Δρακειώτικη κοινωνία και υπάρξει μια συμφιλίωση. Οι επόμενες γενιές δεν εστιάζουν στις αιτίες οι οποίες οδήγησαν στη εκτέλεση, αλλά στο ίδιο το γεγονός της εκτέλεσης και τον απόηχό του στην τόπο τους.

ΕΙΚ 6 Επιστολή στον Υφυπουργό Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης
(Πηγή: Προσωπικό αρχείο Βλάση Βολιώτη)

Τα πρώτα βήματα επαναδιαπραγμάτευσης του παρελθόντος έγιναν στα τέλη της δεκαετίας του 1980 μετά τα αιτήματα αναγνώρισης των αγωνιστών της εθνικής αντίστασης. Ωστόσο η ουσιαστική συζήτηση ξεκινά δέκα χρόνια αργότερα, δηλαδή στα τέλη του 1990 όπου έχουμε την πρώτη ανεπιτυχής προσπάθεια να αναγνωριστεί η Δράκεια ως μαρτυρικό χωριό. Το 2000 η Δράκεια χαρακτηρίζεται μαρτυρικό χωριό βάση προεδρικού διατάγματος (ΠΔ 99/2000 ΦΕΚ 97/Α/16-3-2000). Στα χρόνια που ακολούθησαν τα ιστορικά γεγονότα της κατοχής επανέρχονται στην δημόσια σφαίρα βάζοντας στο επίκεντρο την ανάγκη των κατοίκων να μην περιέλθει στη λήθη το τραυματικό γεγονός της εκτέλεσης. Προς αυτήν την κατεύθυνση κινείται το αίτημα του Δήμου Αγριάς στον Υφυπουργό Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης για χρηματοδότηση για τη δημιουργία «Μουσείου Μνήμης».

1.3 Μνημείο και χώρος μνήμης

Η μνήμη έχει ένα πλαίσιο κοινωνικό και αυτό γίνεται εικόνες και μέσω των μνημείων. Στα χρόνια που ακολούθησαν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δημιουργούνται σταδιακά το πρώτα μνημεία. Τα μνημεία αυτά και οι χαρακτηρισμένοι μνημειακοί χώροι είναι συνδεδεμένοι με τραυματικά γεγονότα, τα οποία έλαβαν χώρα κατά την περίοδο του πολέμου και ως στόχο έχουν να αποτελέσουν έναν τρόπο διαχείρισης του τραύματος. Λειτουργούν τρόπον τινά ως μέσα συναισθηματικής κάθαρσης και επούλωσης.

Το 1964 στο δεύτερο διεθνές συνέδριο αρχιτεκτόνων και τεχνικών των ιστορικών μνημείων καταρτίστηκε η χάρτα της Βενετίας. Στο πρώτο άρθρο της αναφέρεται ότι:

Η έννοια ενός ιστορικού μνημείου δεν καλύπτει μόνο το μεμονωμένο αρχιτεκτονικό έργο, αλλά και την αστική ή την αγροτική τοποθεσία που μαρτυρεί έναν ιδιαίτερο πολιτισμό, μια ενδεικτική εξέλιξη ή ένα ιστορικό γεγονός. Αυτό ισχύει όχι μόνο για τις μεγάλες δημιουργίες αλλά και για τα ταπεινά έργα που με τον καιρό απέκτησαν πολιτιστική σημασία.

Στην περίπτωση της Δράκειας το μνημείο πεσόντων βρίσκεται σε κεντρική και περίοπτη θέση. Η πρωτοβουλία για την κατασκευή του μνημείου προήλθε από την τοπική κοινότητα και τους συγγενείς των θυμάτων, με την υποστήριξη των τοπικών αρχών. Φιλοτεχνήθηκε από τον γνωστό γλύπτη και καλλιτέχνη Φιλόλαο Τλούπα. Τα εγκαίνια του μνημείου πραγματοποιήθηκαν στις 18 Δεκεμβρίου 1983, στην 40ή επέτειο της σφαγής, με την παρουσία τοπικών αξιωματούχων, συγγενών των θυμάτων και κατοίκων της περιοχής.

ΕΙΚ 7 Μνημείο Δράκειας (προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

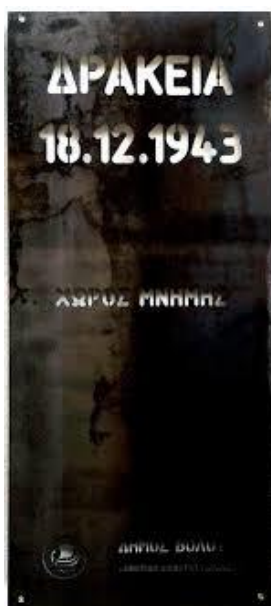

ΕΙΚ 8 Μαρμάρινες πλάκες εξωτερικά του καφενείου του χωριού
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

Τον Δεκέμβριο του 2013 στη πλατεία του χωριού, λίγα μέτρα απο το καφενείο και το σημείο της εκτέλεσης εγκαινιάζεται ο Χώρος Μνήμης «Δράκεια 18.12.1943». Ο χώρος μνήμης είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας μεταξύ της Δ/σης Αρχείων, Μουσείων και Βιβλιοθηκών του Δήμου Βόλου ΔΟΕΠΑΠ – ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ και του τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας με επικεφαλής την καθηγήτρια Ρίκη Βαν Μπούσχοτεν³. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του ΔΟΕΠΑΠ -ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ στόχος του συγκεκριμένου μουσείου είναι να διερευνήσει κρίσιμα ιστορικά ζητήματα όπως το συμβάν, τη μνήμη του, το τραύμα που προκάλεσε, καθώς και το ατομικό και συλλογικό πένθος που της κοινότητας. Ο σκοπός του δεν είναι μόνο να αναδείξει «τι πραγματικά συνέβη»

³ Αναλυτικότερα για την δημιουργία του χώρου μνήμης συνεργάστηκαν οι:
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ:ΡΙΚΗ ΒΑΝ ΜΠΟΥΣΧΟΤΕΝ – καθηγήτρια κοινωνικής ανθρωπολογίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας . ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ: ΠΟΛΥΜΕΡΗΣ ΒΟΓΛΗΣ – αναπληρωτής καθηγητής ιστορίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΠΙΛΑΛΗΣ – επίκουρος καθηγητής ιστορίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας . ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΚΗ – ΜΟΥΣΕΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ: ΕΛΕΝΗ ΜΠΟΥΜΠΑΡΗ – αρχιτέκτων, μουσειολόγος ,ΙΟΥΛΙΑ ΠΕΝΤΑΖΟΥ – ιστορικός, ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΛΕΣΙΩΤΗΣ – αρχιτέκτων. ΕΡΕΥΝΑ: ΟΛΓΑ ΣΕΒΑΣΤΙΔΟΥ – κοινωνική ανθρωπολόγος. ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΥΤΗΣ – ιστορικός, Δ/ση Αρχείων, Μουσείων & Βιβλιοθηκών. Συνεργάστηκαν οι: ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΑΚΟΣ, ΑΠΟΣΤΟΛΙΑ ΧΑΤΖΑΚΟΥ, ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΗ. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΟΛΥΜΕΣΩΝ: ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΟΥΛΑΚΟΥΔΗΣ – φιλόλογος, Δ/ση Αρχείων, Μουσείων & Βιβλιοθηκών ΓΙΑΝΝΗΣ ΕΜΦΙΕΤΖΙΔΗΣ – πτυχ. ευρωπαϊκού πολιτισμού, Δ/ση Αρχείων, Μουσείων & Βιβλιοθηκών. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΕΡΓΟΥ: ΑΙΓΛΗ ΔΗΜΟΓΛΟΥ – ιστορικός, Δ/ση Αρχείων, Μουσείων & Βιβλιοθηκών (ΙΑΚΑ :: Γενικά :: Το τμήμα :: Νέα :: Αρχείο εκδηλώσεων, χ.χ.)

στις 17 και 18 Δεκεμβρίου του 1943, αλλά και να φέρει στο προσκήνιο τις εμπειρίες των ανθρώπων εκείνης της εποχής, να δείξει πώς η κοινότητα επεξεργάστηκε το συλλογικό της πένθος, να εξετάσει τι σήμαινε για το χωριό η απώλεια τόσων πολλών ανδρών μέσα σε μια μέρα, και να αναλύσει τις επιπτώσεις στην οικονομία, τις κοινωνικές σχέσεις και τις οικογένειες. Η δημιουργία του χώρου μνήμης «Δράκεια 18.12.1943» στοχεύει να λειτουργήσει ως γέφυρα συμφιλίωσης ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν, δημιουργώντας έναν χώρο ανοικτό στους κατοίκους του χωριού, πρκειμένου να αναδεικτούν οι πολλαπλές πτυχές του τραυκού γεγονότος (Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου, χ.χ.

ΕΙΚ 9 Χώρος Μνήμης Δράκεια 18.12.1943
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

Το μνημείο στέκεται στο ίδιο ακριβώς σημείο που έλαβε χώρα η εκτέλεση των Δρακειωτών και εντάσσεται μέσα σε έναν ευρύτερα μνημειακό χώρο. Το καφενείο στο οποίο οι Γερμανοί κράτησαν τους Δρακειώτες, το σημείο της εκτέλεσης, το ρέμα στο οποίο έπεφταν οι εκτελεσμένοι, η εκκλησία στην οποία μετεφέρθηκαν και ενταφιάστηκαν δεν λειτουργούν μόνο ως η τοποθεσία μέσα στην οποία στέκεται το μνημείο, αλλά είναι και αυτοί χώροι της ιστορικής μνήμης. Κατά την επίσκεψή μας στη Δράκεια, διαπιστώσαμε την έντονη επιθυμία των κατοίκων όχι μόνο να μας ξεναγήσουν στο χώρο του μνημείου, αλλά και στον ευρύτερο μνημειακό τόπο. Οι κάτοικοι ήθελαν να μας εντάξουν πλήρως στο ιστορικό και

χωρικό πλαίσιο της σφαγής, προκειμένου να νιώσουμε τη σημασία που έχει για την κοινότητά, δείχνοντας να αγνοούν τον χώρο μνήμης.

Ο χώρος του μνημείου επηρεάζεται από χρονικότητες, αφού μετασχηματίζεται συνεχώς όσον αφορά τη σχέση του με την προηγούμενη χρήση του και σχετίζεται τόσο με κοινωνικές σχέσεις, όσο και με βιογραφίες ανθρώπων. Το ποιος, αλλά και το πώς βιώνεται ένα γεγονός, τόσο όταν συμβαίνει όσο και σε μελλοντικό χρόνο, καθορίζει κατά κάποιο τρόπο το τι είναι ο εκάστοτε χώρος. Τα υποκείμενα επισκεπτόμενα το εν λόγω σημείο, αφήνουν να δημιουργηθεί μια απόσταση ανάμεσα στον «εαυτό» και στο γύρω περιβάλλον, που προσπαθούν να ενοποιήσουν μέσω των αισθήσεων, όπως την όραση, την αφή και την ακοή και έτσι διεγείρεται η ενθύμηση, η επίγνωση και η συγκίνηση (Γιαλούρη, 2013). Η Αναστασία Λ. δείχνοντάς μας την φωτογραφία του τελευταίου επιζώντος της σφαγής Σταύρου Ζερμπίνου⁴, κατά την διάρκεια του ετήσιου μνημόσυνου αναφέρει:

ΕΙΚ 10 Ο Σταύρος Ζερμπίνος στο μνημείο της εκτέλεσης
(παραχωρήθηκε από Αθανασία Λ.)

«... ο Σταύρος Ζερμπίνος μας συγκινούσε κάθε χρόνο
τη μέρα μνήμης, πήγαινε και αγκάλιαζε όλα τα

⁴ Ο Σταύρος Ζερμπίνος ήταν ένα από τα επτά παιδιά που άφησαν ελεύθερα οι Γερμανοί λίγο πριν την εκτέλεση. Μέχρι το τέλος της ζωής του τον Δεκέμβριο του 2022, συμμετείχε κάθε χρόνο στις εκδηλώσεις μνήμης .

ονόματα, σαν να ήθελε να τους θυμηθεί όλους, βασικά δεν τους είχε ξεχάσει ποτέ ο κύριος Σταύρος τα θυμόταν όλα απ' έξω με τη σειρά, αυτό ήταν συγκλονιστικό, 115 ονόματα, όλα ένα ένα με τη σειρά»

Ο τρόπος με τον οποίο ο Σταύρος Ζερμπίνος στέκεται μπροστά στο μνημείο της σφαγής φανερώνει την έντονη συναισθηματική και διανοητική αλληλεπίδραση του με τον χώρο. Το ίδιο το μνημείο, με τα χαραγμένα ονόματα και τις αφιερώσεις, λειτουργεί ως σύνδεσμος με το παρελθόν, καλώντας τον επισκέπτη να αναλογιστεί τα τραγικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν εκεί. Καθώς ο επισκέπτης στέκεται μπροστά στο μνημείο, μπορεί να αισθανθεί θλίψη και σεβασμό. Η παρουσία του Σ. Ζερμπίνου, η θέα των ονομάτων των θυμάτων και η σκέψη της βίας που διαπράχθηκε, δημιουργούν μια κοινή αναστοχαστική εμπειρία, ενισχύοντας τη συλλογική μνήμη.

Το μνημείο όντας ενταγμένο μέσα στο ευρύτερο τοπίο της Δράκειας, νοηματοδοτεί μια βιωμένη συνείδηση και ανάγεται σε κάτι μεγαλύτερο από μια απλή τοποθεσία, αφού προβάλλει αξίες και νοήματα για τους ανθρώπους. Αλληλεπιδρά καθώς δεν είναι ουδέτερο, διαθέτει πολιτική χροιά και καθίσταται διαφιλονικούμενο, αφού για κάθε άνθρωπο το μνημείο σημαίνει διαφορετικά πράγματα, τα οποία συνδέονται με ιδεολογικές έριδες (Γιαλούρη, 2013). Στην περίπτωση των μνημείων επιλέγεται το ποια πτυχή της μνήμης αναδεικνύεται, το αφηγηματικό «κείμενο» που κατασκευάζεται. Λειτουργούν κατά κάποιο τρόπο ως εικονογράφηση της μνήμης, αφού αποτελούν το μέσον ανάκλησης, παραγωγής και μετάδοσης σημαντικών ιστορικών γεγονότων, επανερμηνείας του παρελθόντος, ως διαμεσολαβητές της συμφιλίωσης με την απώλεια, λειτουργώντας εξαγνιστικά (Τσιάρα, 2014). Το μνημείο είναι σημείο καθολικής αποδοχής, καθώς δημιουργεί μια κοινή αντίληψη εθνικής ταυτότητας, υπερβαίνοντας έτσι τις όποιες πολιτικές διαιρέσεις. Η εικόνα του γενναίου Έλληνα που αγωνίζεται για την ελευθερία και την ανεξαρτησία του, προβάλλοντας αντίσταση στον Γερμανό κατακτητή και, λόγω αυτής της αντίστασης, στοχοποιήθηκε και θυματοποιήθηκε, δεν αφήνει χώρο για διχασμούς και διαμάχες σχετικά με τις πολιτικές ευθύνες ή τις διαφορετικές εκδοχές των ιστορικών γεγονότων (Kalantzis, 2023).

Ένα μνημείο το οποίο σχετίζεται με την κατοχή και προβάλλει την αντίσταση και τον ηρωικό χαρακτήρα απέναντι στις κατοχικές δυνάμεις, ενώνει την κοινωνία και δεν διεγείρει ιδεολογικές αντιπαραθέσεις, επομένως πληροί την παραπάνω συνθήκη. Ωστόσο σε περιπτώσεις μνημείων οι οποίες σχετίζονται με γεγονότα, τα οποία είναι μέχρι και σήμερα δύσκολο να τα διαχειριστεί η κοινότητα, όπως για παράδειγμα ο ελληνικός εμφύλιος, δημιουργούνται ζητήματα αναπαράστασης και ορατότητας, καθώς πυροδοτείται η διαιρεμένη μνήμη. Τέτοιου είδους παραδείγματα μνημείων, τα οποία πυροδοτούν τη διαιρεμένη μνήμη και συγκεντρώνουν γύρω τους έριδες και διαμάχες δημιουργήθηκαν μεταπολεμικά σε πολλά μέρη της Ευρώπης. Οι αντεγκλήσεις οι οποίες εγείρονται, οφείλονται στον τρόπο με τον οποίο οι δαιμονικές ομάδες επιχειρούν να καταγράψουν την δική τους εκδοχή για τα γεγονότα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μνημείου το οποίο λειτουργεί ενωτικά αλλά ταυτόχρονα διαιρεί, αποτελεί το μνημείο των Καλαβρύτων. Το μνημείο στα Καλάβρυτα ναί μεν γίνεται αποδεκτό από όλη την κοινότητα, καθώς αποτελεί δείκτη της ναζιστικής θηριωδίας, αλλά ταυτόχρονα πυροδοτεί συγκρούσεις ανάμεσα στην αριστερή και τη δεξιά παράταξη, όταν οι συζητήσεις περιστρέφονται γύρω από την πολιτική ευθύνη (Δρουμπούκη, 2014, Kalantzis, 2023). Εντάσεις επίσης πυροδοτούνται όταν γίνεται πρόταση για την δημιουργία μνημείου για τον καλό Γερμανό στρατιώτη στα Καλάβρυτα. Η ιστορία αυτή χρησιμοποιήθηκε προς όφελος της εξομάλυνσης των ελληνογερμανικών σχέσεων από πολιτικούς κύκλους εκατέρωθεν, πυροδοτώντας την αντίδραση της τοπικής κοινωνίας, με αποκορύφωμα την επιστολή διαμαρτυρίας των Καλαβρυτινών στην γερμανική εφημερίδα «Die Zeit», στην οποία δημοσιεύθηκε η συγκεκριμένη ιστορία. (Δρουμπούκη, 2014).

Συγκεκριμένα το μνημείο της Δράκειας είναι αποδεκτό από όλη την κοινότητα, γιατί αφηγείται το ιστορικό γεγονός της σφαγής, επανερμηνεύει το παρελθόν, μετατρέποντας τους κατοίκους σε κοινωνούς του συμβάντος και εξαγνίζει την οδύνη του τραύματος για τα θύματα του πολέμου. Ωστόσο σε αυτό το μνημείο δεν έχουν θέση τα ονόματα θυμάτων του εμφυλίου πολέμου, καθώς αποτελεί μέχρι σήμερα μια συγκρουσιακή ιστορική συνθήκη τόσο για Ελλάδα στο σύνολό της, όσο και για την τοπική κοινωνία. Η ιστορία την οποία διηγείται η Αθανασία Λ. είναι ενδεικτική του τρόπου με τον οποίο μια κοινότητα επιλέγει ποια πτυχή της ιστορίας της θα παρουσιάσει:

«... έχουμε ακούσει μια ιστορία από τους παππούδες μας για κάποια ονόματα που δεν έχουν συμπεριληφθεί στην πλάκα με τα θύματα γενικότερα της κατοχής, κι επειδή αυτά ήταν θύματα κι εκτελέστηκαν μέσα στη διάρκεια του εμφυλίου ήταν αριστεροί είτε δεξιοί, και θεωρούνταν πολιτικό το όλο σκηνικό, κάποια στιγμή μπήκαν τα ονόματα από επτά Δρακειώτες και είχε μπει από πάνω η επιγραφή ότι αυτοί εκτελέστηκαν από τους κομμουνιστοσυμμορίτες. Αυτή η ταμπέλα το ίδιο βράδυ που μπήκε, κάποιος πήγε από το χωριό και την ξήλωσε και την έχουν κρύψει τώρα, κάπου υπάρχει. Εμείς δε ξέρουμε πού, όπως και δεν ξέρουμε και ποιοι ήταν».

Το μνημείο δεν αποτελεί απλά ένα μουμιοποιημένο ιστορικό δεδομένο ενταγμένο στο χωριό, αλλά η παρουσία του διεγείρει τον επισκέπτη αφού του θυμίζει - υποδεικνύει το τραύμα που είναι ακόμη ανοιχτό στην τοπική κοινωνία. Ο επισκέπτης κοιτάζοντας το μνημείο νιώθει ότι βρίσκεται υπό το βλέμμα των προγόνων του, οι οποίοι υπέφεραν και εκτελέστηκαν από τους Γερμανούς. Η συνειδητοποίηση αυτού του τραύματος λειτουργεί σαν κινητήριο δύναμη ώστε να συνεχίσει να διεκδικεί την δικαίωση και να αγωνίζεται για την καταβολή των γερμανικών αποζημιώσεων, όπως χαρακτηριστικά αναφέρουν οι κάτοικοι των Καλαβρύτων και του Διστόμου (Kalantzis, 2023).

«Τα μνημεία που ενσωματώνουν μνήμες και «α-λήθειες», μετέχουν σε καθεστώτα εξουσίας, γνώσης και αλήθειας και επομένως συνδέονται άμεσα με την πολιτική της μνήμης και της λήθης» (Γιαλούρη, 2010). Όπως στην παρόμοια περίπτωση των Καλαβρύτων και του Διστόμου, έτσι κι εδώ οι Δρακειώτες θεωρούν ότι η αλήθεια είναι αυτή όπως τη βίωσαν εκείνη την εποχή σε απόλυτο βαθμό. Το μνημείο στη Δράκεια υφίσταται ως ένα πεδίο με δυναμική, που συμμετέχει ενεργά στο πολιτισμικό γίγνεσθαι της περιοχής και συνδέει το χώρο, τη μνήμη και την εμπειρία του παρελθόντος με το παρόν, προκαλεί συναισθήματα όπως, η στενοχώρια, ο θυμός, η λύπη, επηρεάζοντας έτσι την κοινωνική ζωή των υποκειμένων (Γιαλούρη, 2010). Ανήκει στον υλικό κόσμο, μπορεί ο καθένας να το προσεγγίσει άμεσα και να αλληλεπιδράσει με αυτό, βρίσκεται ενταγμένο στον

χώρο ως μεταλλασσόμενο προϊόν αμοιβαίας σχέσης και βιώνεται μέσω του ανθρωπίνου σώματος και των αισθήσεων. Ο τρόπος με τον οποίο λειτουργεί το μνημείο είναι ενδεικτικός των διαδικασιών μεταμνήμης, καθώς γεφυρώνει το τότε με το σήμερα, μέσω της περίοπτης θέσης και της υλικότητάς του. Στέκεται ως δείκτης της αντικειμενικής ιστορίας του χωριού, καθώς παρά τις όποιες πολιτικές διαιρέσεις είναι τόπος αποδοχής ενός κοινού και ενιαίου αφηγήματος σχετικά με το παρελθόν. Ασχέτως με τις συζητήσεις περί πολιτικών ευθυνών και εμπλοκής της δεξιάς ή αριστερής παράταξης, το μνημείο είναι η απόλυτη αλήθεια της γερμανικής αγριότητας (Kalantzis, 2023). Έχει κοινωνική ζωή και βιογραφία η οποία συνδέεται με τους ανθρώπους, είναι τόπος που έχει να αφηγηθεί πολλαπλές ιστορίες με περιεχόμενα, τα οποία μπορούν να τεθούν σε διαπραγμάτευση. Ως μνημείο δεν προσεγγίζει την ιστορία μέσω μεγάλων αφηγήσεων και ιστορικών γεγονότων, αλλά από μικροιστορίες σε συνεχόμενο παρελθοντικό, παρόντα και μέλλοντα διάλογο, ο οποίος συνεχώς μεταβάλλεται. (Γιαλούρη, 2010). Οι κάτοικοι του χωριού και ιδιαίτερα οι πληροφορητές μας που επισκεφτήκαμε μαζί τους τον χώρο του μνημείου, ήταν σε θέση να μας διηγηθούν τις ιστορίες των θυμάτων που αφορούσαν τόσο στην ημέρα της εκτέλεσης (ποιοι ήταν, πώς τους συνέλαβαν, τις ενδεχόμενες συγγενικές σχέσεις), αλλά και τις ιστορίες της ζωής τους πριν το συμβάν.

Από το έτος 2010 και έπειτα κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, οι πολιτικές λιτότητας συγκρίνονται – εξισώνονται με την γερμανική κατοχή της δεκαετίας του 1940 και χρησιμοποιούνται για να αμφισβητηθεί η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Δ.Ν.Τ. Πιο συγκεκριμένα μετά το 2010 τα μνημεία χρησιμοποιήθηκαν ως δημόσια αναπαράσταση των Γερμανών ως κατακτητών που επιστρέφουν στην Ελλάδα (Kalantzis, 2023).

Από την προσωπική μας εμπειρία όταν επισκεφτήκαμε το χωριό, νιώθαμε την ματιά των ντόπιων να μας παρακολουθεί διακριτικά κατά την διάρκεια της επίσκεψής μας και της παραμονής μας στον χώρο του μνημείου. Όλοι μας ρωτούσαν αν επισκεφτήκαμε το μνημείο. Οι κάτοικοι της Δράκειας θεωρούν ότι η επίσκεψη στον χώρο του μνημείου έχει προσκυνηματικό χαρακτήρα. Το μνημείο, ως τόπος προσκυνηματος, φέρει μια ιδιαίτερη ενέργεια που το

διαφοροποιεί από άλλους χώρους. Είναι ένας τόπος ο οποίος συνδυάζει το γεγονός και τον χώρο, λειτουργώντας σαν ένα πραγματικό και συμβολικό ταξίδι το οποίο μπορεί να αλλάξει τον επισκέπτη. Οι κάτοικοι περιμένουν από τους επισκέπτες να βιώσουν αυτή την αλλαγή, και να γίνουν κοινωνοί της ιστορίας και του τραύματος της κοινότητας. Η επίσκεψη σε ένα μνημείο είναι ένα ταξίδι που μπορεί να αλλάξει τον επισκέπτη, τόσο σε πραγματικό όσο και σε συμβολικό επίπεδο. Ο επισκέπτης περνάει από τη σωματική εμπειρία της παρουσίας στον χώρο, στην ψυχολογική και συναισθηματική διαδικασία της ενθύμησης και της κατανόησης του παρελθόντος (Dubisch, 1995). Κάθε επισκέπτης που περνά από εκεί δεν είναι απλώς ένας τουρίστας, αλλά κάποιος που τιμά τη μνήμη των θυμάτων και συμμετέχει στη διατήρηση της ιστορικής συνείδησης της κοινότητας. Οι κάτοικοι νιώθουν την ανάγκη να μοιραστούν αυτήν την πτυχή της ιστορίας τους και να δουν ότι οι επισκέπτες κατανοούν και σέβονται το βαρύ παρελθόν του τόπου. Η επίσκεψη στον χώρο του μνημείου αποτελεί για αυτούς μια μορφή προσκυνήματος, μια πράξη σεβασμού και μνήμης που διατηρεί ζωντανή την ιστορία και τιμά τις θυσίες των προγόνων τους. Όσο βρισκόμασταν στο μνημείο, οι κάτοικοι μας παρακολουθούσαν προσεκτικά. Η παρουσία μας δεν πέρασε απαρατήρητη, καθώς κάθε μας κίνηση, κάθε έκφραση στο πρόσωπό μας, ήταν για αυτούς μια ένδειξη της συναισθηματικής μας κατάστασης. Αυτό το ενδιαφέρον από την πλευρά τους το εκλάβαμε ως μια προσπάθεια να διαπιστώσουν αν πραγματικά κατανοούσαμε τη σημασία του χώρου που επισκεπτόμασταν. Οι κάτοικοι μας πλησίασαν και μας ρώτησαν από πού καταγόμαστε και αν γνωρίζαμε τι είχε συμβεί στον

τόπο αυτό. Οι ερωτήσεις τους ήταν μια προσπάθεια να δουν αν είχαμε ενσυνείδητη επίγνωση του πόνου και της ιστορίας τους. Με αυτόν τον τρόπο, αναζητούσαν να επιβεβαιώσουν ότι η παρουσία μας εκεί δεν ήταν επιφανειακή, αλλά μια πράξη σεβασμού και αλληλεγγύης. Η φράση «να ξανάρθετε και στο μνημόσυνο» την οποία μας επαναλαμβάνανε συνεχώς, δεν ήταν απλώς μια ερώτηση, αλλά μια προσδοκία για τη δημιουργία μιας βαθύτερης, συναισθηματικής σύνδεσης.

2.3 Τουρισμός

Ο τουρισμός είναι ακόμη ένα πεδίο που έχουν αναπτυχθεί οι ελληνογερμανικές σχέσεις. Πιο συγκεκριμένα εξετάζοντας το φαινόμενο του τουρισμού στην Ελλάδα, παρατηρούμε ότι ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνονται οι σχέσεις των Ελλήνων με τους Γερμανούς τουρίστες, δεν είναι γραμμικός, αλλά διαφέρει από τόπο σε τόπο ανάλογα με το ιστορικό υπόβαθρο της κάθε περιοχής. Συγκεκριμένα στις περιοχές στις οποίες οι Ελληνογερμανικές σχέσεις έχουν φιλτραριστεί μέσα από τις έννοιες της αντίστασης, της ανδρείας και της φιλοξενίας όπως για παράδειγμα συμβαίνει στην Κρήτη, ο τουρισμός μετουσιώνεται σε πολιτική διαδικασία αναιρώντας με αυτό τον τρόπο τον τουριστικό ιμπεριαλισμό (Καλαντζής, 2022). Αιτία και αποτέλεσμα αυτού, είναι η ανάπτυξη της τουριστικής βιομηχανίας αυτών των περιοχών και η τάση συμφιλίωσης τους σε ένα τοπικό επίπεδο.

Στα Σφακιά οι Γερμανοί τουρίστες επιστρέφουν ως δώρο τις φωτογραφίες των ντόπιων και της αγροτικής ζωής της περιοχής που είχαν τραβήξει κατά την επίσκεψή τους χρόνια πριν, ως μια χειρονομία ευγνωμοσύνης και αμοιβαιότητας. Δημιουργείται με αυτόν τον τρόπο μια σχέση μεταξύ Γερμανών και Σφακιανών μέσα σε ένα νέο πλαίσιο, στο οποίο οι έννοιες εξουσίας και κυριαρχίας επανοηματοδοτούνται. Ο Γερμανός δεν είναι πλέον ο κυρίαρχος, αλλά ένα υποκείμενο σε μια σύνθετη ζώνη όπου οι Σφαιακοί παρουσιάζονται ως

γεναιόδωροι οικοδεσπότες. Η σχέση ηγεμονίας πλέον επαναπλαισιώνεται και παίρνει την μορφή της φιλοξενίας. (Kalantzis, 2023). Έστω κι έτσι όμως, ο τουρίστας ασκεί ένα ηγεμονικό βλέμμα πάνω στον τόπο και στους ντόπιους, γιατί κομίζει στοιχεία από τον δικό του κόσμο, ο οποίος ανήκει στην βιομηχανικά ανεπτυγμένη δυτική Ευρώπη.

Μετά το 2010 και κατόπιν της οικονομικής κηδεμονίας από το ΔΝΤ δημιουργήθηκαν θέματα πολιτισμικής κριτικής, ταυτόχρονα διαφοροποιήθηκε η σχέση της Ελλάδας με την Δύση και αυτό είχε μεγάλο αντίκτυπο στον τουρισμό, αφού όπως αναφέραμε και παραπάνω, αυτός εκλαμβάνεται ως μορφή εξουσίας από τους Βορειοευρωπαίους, η οποία καταπιέζει τους Έλληνες. Έτσι λοιπόν η φιλοξενία και οι εκχρηματισμένες σχέσεις μεταξύ Ελλήνων και Γερμανών τουριστών παραμένουν, αλλά η πολιτική πίεση που υπάρχει σε εθνικό επίπεδο δημιουργεί μια σειρά μετατοπίσεων. Με την έναρξη της κρίσης χρέους στην Ελλάδα, η Γερμανία αναπαρίσταται δημόσια ως κατακτητής ο οποίος επιστρέφει. Ο τουρισμός πλέον φιλτράρεται μέσα από ένα νέο πλαίσιο αντίστασης εκ μέρους των ντόπιων (Kalantzis, 2016).

Αντίθετα με την περίπτωση των Σφακίων, όπου εκεί έχει δημιουργηθεί η εικόνα των μαχητικών αρσενικών που αντιστέκονται (Kalantzis, 2023), υπάρχουν περιοχές όπου έχουν εσωτερικεύσει το ρόλο του θύματος, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της Δράκειας, στην οποία οι κάτοικοι επηρεασμένοι από το τραύμα, το οποίο μεταφέρεται στις επόμενες γενιές, κρατούν μια πιο επιφυλακτική στάση απέναντι στους τουρίστες και κυρίως στους Γερμανούς. Επισκεπτόμενοι το χωριό διαπιστώσαμε μια σειρά από αμφισημίες που αφορούν στον τουρισμό. Αρχικά υπάρχει διάκριση ανάμεσα στους ξένους και τους Έλληνες. Πιο συγκεκριμένα ιδιοκτήτης της ταβέρνας στο χωριό Νίκος Μ. μας ανέφερε χαρακτηριστικά:

«Δεν έρχονται τουρίστες εδώ, μόνο περαστικοί. Τι να κάνουν εδώ οι ξένοι; Εδώ μόνο Έλληνες έρχονται. Την Κυριακή δεν βρίσκεις να κάτσεις».

Εύκολα μπορεί να διαπιστώσει κανείς ότι υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση ανάμεσα στις έννοιες του ντόπιου και του τουρίστα, ο οποίος είναι ο ξένος, ο βορειοευρωπαίος, ο Γερμανός. Τους διαχωρίζουν σε ξεχωριστή κατηγορία απ' ότι τους Έλληνες επισκέπτες. Αντιληφθήκαμε από αυτή τη μαρτυρία, ότι οι

Δρακειώτες θεωρούν ντόπιους τους Έλληνες επισκέπτες, έστω και αν κατάγονται από άλλα μέρη της Ελλάδας (Καλαντζής, 2022).

Οι Δρακειώτες δεν αντιμετωπίζουν θετικά το δυτικό βλέμμα, ακόμη κι όταν οι ξένοι τουρίστες και ειδικά Γερμανοί σταματούν για να επισκεφτούν το μνημείο των πεσόντων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι το φαινόμενο των διερχόμενων τουριστών. Κατά την επίσκεψή μας στο χωριό γίναμε μάρτυρες του παρακάτω περιστατικού: Ένα ζευγάρι πιθανόν Βορειοευρωπαίοι, διερχόμενοι με το τροχόσπιτό τους από τη Δράκεια, σταμάτησαν για να επισκεφτούν το μνημείο και κατόπιν το καφενείο. Επέλεξαν να καθίσουν απόμερα και παρήγγειλλαν μιλώντας σπαστά ελληνικά. Παρόλο που με μας οι ιδιοκτήτες ήταν εγκάρδιοι και αμέσως πιάσανε την συζήτηση μαζί μας, όταν ήρθε η στιγμή να προσεγγίσουν τους ξένους η στάση τους ήταν πιο ψυχρή και τυπική. Τους εξυπηρέτησαν με επαγγελματισμό αλλά κρατώντας απόσταση απέναντί τους. Αξίζει να αναφέρουμε ότι η συζήτηση που είχαμε πριν με τους ιδιοκτήτες και η οποία περιστρεφόταν γύρω από το μνημείο και τα γεγονότα της εκτέλεσης σταμάτησε απότομα, μόλις οι συνομιλητές μας αντιλήφθηκαν ότι οι τουρίστες καταλάβαιναν ελληνικά. Η απότομη διακοπή της συζήτησης από τους ντόπιους μας οδήγησε να σκεφτούμε ότι η παρουσία των ξένων που μιλούσαν τη γλώσσα τους είχε ιδιαίτερο αντίκτυπο. Αυτή η γλωσσική επάρκεια δεν τους καθιστούσε απλώς επισκέπτες, αλλά τους επέτρεπε να υπερβούν την τυπική ταυτότητα του ξένου. Μέσα από αυτή την επικοινωνιακή ικανότητα, οι ξένοι εισέρχονταν σε μια νέα σφαίρα αντίληψης και κατανόησης, δημιουργώντας έτσι μια αίσθηση οικειότητας με τους ντόπιους, η οποία υπό κανονικές συνθήκες θα παρέμενε ανέφικτη. Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους εκεί, υπήρχαν ψίθυροι και αστεία μεταξύ των Ελλήνων για το πώς κινούνταν και φέρονταν στον ευρύτερο χώρο. Οι ντόπιοι σχολίασαν την εμφάνιση των τουριστών, επισημαίνοντας τις ασυνήθιστες για τα ελληνικά δεδομένα επιλογές ένδυσης, όπως η χρήση σανδαλιών με κάλτσες. Πέραν της εμφάνισης, οι τουρίστες έγιναν αντικείμενο σχολιασμού για τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν στην προσπάθειά τους να παρκάρουν το τροχόσπιτο τους σε στενά δρομάκια. Ένα άλλο σημείο που σχολιάστηκε ήταν οι συνήθειες κατανάλωσης των τουριστών. Οι τουρίστες, αφότου κάθισαν σε ένα καφέ, παράγγειλαν και κατανάλωσαν τον καφέ τους σε ένα τέταρτο και αμέσως αναχώρησαν. Αυτή η συνήθεια, που είναι χαρακτηριστική πολλών Βορειοευρωπαίων, διαφέρει σημαντικά από την ελληνική κουλτούρα κατανάλωσης καφέ, όπου ο καφές πίνεται

αργά και συνοδεύεται από παρατεταμένες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Τα παραπάνω σχόλια αποκαλύπτουν τις πολιτισμικές διαφορές που υπάρχουν μεταξύ ντόπιων και τουριστών. Οι πολιτισμικές πρακτικές και συνήθειες των τουριστών, όπως οι ενδυματολογικές επιλογές, ο τρόπος μετακίνησης και οι συνήθειες κατανάλωσης, συχνά ερμηνεύονται από τους ντόπιους μέσα από το πρίσμα των δικών τους πολιτισμικών αξιών και προτύπων. Οι ντόπιοι, μέσω των σχολίων και των αστείων, διατηρούν και ενισχύουν την πολιτισμική τους ταυτότητα, ενώ οι τουρίστες παρουσιάζονται ως «άλλοι», που έρχονται αντιμέτωποι με την τοπική κουλτούρα. Τόσο οι ξένοι όσο και οι ντόπιοι προέρχονται από δύο διαφορετικούς κόσμους και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την άμβλυνση της απόστασης ανάμεσα σε «εμάς» και σε «αυτούς», που πηγάζει από τον πολιτισμικό διαχωρισμό, αφού ο προερχόμενος από βιομηχανικά ανεπτυγμένες κοινωνίες τουρίστας, εκλαμβάνεται από τους ντόπιους ως νεωτερικό υποκείμενο (Μπακ Μορς, 2019).

Αν και η νεωτερικότητα θεωρείται επιθυμητή αφού είναι ταυτόσημη της ανάπτυξης και της προόδου, στην περίπτωση της Δράκειας η επιθυμία αυτή, φαίνεται να μένει μόνο στα λόγια ή σαν ευχή των κατοίκων. Η σκέψη της υλοποίησής της δείχνει να μην είναι καθολικά αποδεκτή από το σύνολο της κοινότητας, σε αντίθεση με την περίπτωση των Σφακίων, όπου εκεί ο τουρισμός κατέχει σημαίνοντα ρόλο στην κοινωνικο - οικονομική ζωή και αφορά όλους τους κατοίκους, ακόμη κι εκείνους που δεν έχουν άμεσα οφέλη από αυτόν (Kalantzis, 2023).

Ανάλογη περίπτωση με αυτή της Δράκειας είναι η Θηρασία. Η Θηρασία αν και βρίσκεται στο ίδιο σύμπλεγμα νησιών δίπλα στη Σαντορίνη, εντούτοις δεν αποτελεί τουριστικό προορισμό. Οι κάτοικοι του νησίου αντιλαμβάνονται αυτό το γεγονός μέσα από μια σειρά αμφισημιών. Οι αντιλήψεις τους κινούνται πάνω σε ένα δίπολο. Από την μία αντιπαραβάλλουν την εγκατάλειψη και την ερήμωση του τόπου τους με την ανάπτυξη και την οικονομική άνοδο της Σαντορίνης, σχολιάζοντας ότι ο τόπος δεν έχει να προσφέρει κάτι στον τουρίστα, και από την άλλη, αυτή η αγριότητα και το γεγονός ότι το νησί τους μένει αγνό και ανέγγιχτο από τον νεωτερισμό, τους δημιουργεί μια ενδόμυχη ικανοποίηση. Παρόλο που η νεωτερικότητα είναι επιθυμητή και απαραίτητη για την οικονομική τους επιβίωση, η απουσία της δημιουργεί μια παράξενη ευχαρίστηση (Kalantzis, 2015).

Ακολουθώντας μια παράλληλη διαδρομή με την Θηρασία, οι κάτοικοι της Δράκειας συχνά συζητάνε για την δυνητική τουριστική ανάπτυξη του τόπου τους ως κάτι το επιθυμητό, το οποίο θα την τοποθετήσει υψηλότερα στην κλίμακα αξιών. Ωστόσο από τις συζητήσεις μας με τους κατοίκους του χωριού, παρατηρήσαμε ότι ουσιαστικά δεν φαίνεται να τους απασχολεί ο τουρισμός ως διακύβευμα. Οι κάτοικοι του χωριού αν και αναφέρουν ότι θα ήθελαν την τουριστική ανάπτυξη και αναρωτιούνται συνεχώς για ποιόν λόγο ενώ βρίσκονται στο Πήλιο. το οποίο είναι τουριστικός προορισμός, το χωριό τους δεν έχει τουριστική κίνηση, εντούτοις δεν κάνουν τις κατάλληλες ενέργειες για την επίτευξη αυτού του στόχου, ούτε δείχνουν ιδιαίτερο ζήλο γι' αυτό τον σκοπό. Το Νοέμβριο 2023 μάλιστα, μόλις λίγες βδομάδες μετά τις καταστροφικές πλημμύρες που έπληξαν την περιοχή κατά τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, διαπιστώσαμε ότι μόλις και μετά βίας είχε αποκατασταθεί ο δρόμος που ενώνει το χωριό με την Αγριά και το Βόλο. Σε συζητήσεις μας με επαγγελματίες του χωριού, ρωτώντας σχετικά για το θέμα του δρόμου και το κατά πόσο αυτό αποτελεί εμπόδιο στην τουριστική κίνηση, η απάντησή ήταν ότι υπάρχει μεγαλύτερη αγωνία για το πότε θα αποκατασταθούν οι αγροτικοί δρόμοι, ώστε να υπάρξει πρόσβαση τις καλλιέργειες, καθώς ήταν η εποχή συγκομιδής για μήλα, φιρίκια, κάστανα κι ελιές. Σε δεύτερο χρόνο τους απασχολούσε το πότε και αν θα δοθούν οι αποζημιώσεις για τις κατεστραμμένες από τις πλημμύρες αγροτικές καλλιέργειες. Το κομμάτι του τουρισμού δεν αναφέρθηκε καθόλου.

Παρόλο που η δεκαετία του 1990 ήταν μια περίοδος μεγάλης οικονομικής ανάπτυξης στην Ελλάδα, κατά την διάρκεια της οποίας στην Δράκεια αγοράστηκαν πολλές οικίες από Έλληνες που προέρχονταν από μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, ώστε να χρησιμοποιηθούν ως εξοχικές κατοικίες, η τουριστική ανάπτυξη του χωριού σταμάτησε εκεί. Επαγγελματίας του χωριού μας ανέφερε ότι ενώ η Δράκεια βρίσκεται πολύ κοντά στο χιονοδρομικό κέντρο του Πηλίου και πολύς κόσμος περνάει από εκεί, εντούτοις δεν υπάρχουν οι τουριστικές υποδομές που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν ανάλογες δραστηριότητες. Δεν υπάρχουν ούτε ξενώνες, ούτε δωμάτια παρά μόνο κάποιες οικίες, οι οποίες ενοικιάζονται περιστασιακά μέσω πλατφόρμας *bnb*, για ολιγόήμερες διακοπές.

Αντίθετα με αυτό που συμβαίνει σε πολλά χωριά του Πηλίου, όπου δηλαδή Βορειοευρωπαίοι και ιδίως Γερμανοί έχουν αγοράσει σπίτια είτε για μόνιμη

εγκατάσταση, είτε ως εξοχικές οικίες, κάτι ανάλογο δεν συμβαίνει στη Δράκεια, όπου οι ξένοι δεν έχουν επενδύσει σε αγορά ακινήτων, αλλά όπως αναφέραμε και παραπάνω έρχονται στο χωριό μόνο ως διερχόμενοι. Οι σεισμοί του 1955 οι οποίοι κατέστρεψαν την Δράκεια είχαν ως αποτέλεσμα το χωριό να χάσει τον παραδοσιακό του χαρακτήρα. Οι περισσότερες παραδοσιακές πηλιορίτικες οικίες ισοπεδόθηκαν ενώ όσες απέμειναν κρίθηκαν κατεδαφιστέες. Αντίθετα με τα υπόλοιπα χωριά του Πηλίου τα οποία χρησιμοποιούν την παραδοσιακότητα τους ως τουριστικό προϊόν, το οποίο καταναλώνουν οι τουρίστες, η Δράκεια αν και διαθέτει ακόμα κάποια στοιχεία γραφικότητας ωστόσο δεν είναι αρκετά για να προσελκύσουν τους τουρίστες που αναζητούν την «παραδοσιακότητα»

ΕΙΚ 11 Εκκλησία και παραδοσιακό καλντερίμι
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚ 12 Ένα από τα ελάχιστα παραδοσιακά σπίτια του χωριού
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚ 13 Κτήριο απέναντι από το μνημείο της Δράκειας
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚ 14 Ο κεντρικός δρόμος του χωριού
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

ΕΙΚ 15 Η πάνω και η κάτω πλατεία του χωριού
(προσωπικό αρχείο Ο. Μητσώνη και Ε. Μπασδάνη)

Εμείς όμως κατά την παραμονή μας στο χωριό και μέσα από συζητήσεις που κάναμε με τους κατοίκους, αυτό που παρατηρήσαμε είναι ότι η τοπική κοινωνία έχει τη δική της άποψη για τους λόγους που οι Γερμανοί δεν προτιμούν το χωριό τους. Έχουν απωθήσει το ότι συνειδητά παραμένουν μια αγροτική κοινωνία και δεν έχουν αναπτύξει ένα πιο τουριστικό προφίλ, προκειμένου να δημιουργήσουν στους επισκέπτες τουριστικές εμπειρίες. Για τους Δρακειώτες το ότι οι Γερμανοί δεν εγκαθίστανται στο χωριό τους συνδέεται με το γεγονός της εκτέλεσης. Συγκεκριμένα θεωρούν ότι οι Γερμανοί αποφεύγουν τον τόπο τους εξαιτίας του αισθήματος ντροπής γι' αυτά που συνέβησαν κατά την περίοδο της κατοχής.

Μιλώντας με την Άννα Ζ. για το περιστατικό με τους διερχόμενους τουρίστες όπως αναφέρθηκε και παραπάνω μας είπε:

«Γι' αυτό σου λέω. Σας λέω, δεν έχει έρθει κάποιος εδώ να πάρει ένα σπίτι. Όλο το Πήλιο έχει πόσους Γερμανούς που έχουν εξοχικά, που έχουν. Εδώ δεν υπάρχει κανένας. Δεν ήρθε ποτέ κανένας. Δεν τους έδιωξε κανένας. Δεν ήρθε ποτέ κανένας εδώ από τη Γερμανία να πάρει, να κάνει ένα εξοχικό, ή να μείνει εδώ σε ένα ξενώνα. Ποτέ. Έρχονται όπως σας είπα μια ομάδα Γερμανών το καλοκαίρι, κάνουν εδώ ένα δικό τους μνημόσυνο, καταθέτουν λουλούδια, στεφάνια και φεύγουν. Τους φέρνει ένα μικρό πούλμαν»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Μνήμη και παρελθόν στη Δράκεια Πηλίου» εστίασε στον τρόπο με τον οποίο η τραυματική μνήμη της σφαγής των Δρακειωτών, έχει εγγραφεί στο θυμικό των κατοίκων και λειτουργήσει ως μηχανισμός, βάση του οποίου συγκροτήθηκε η συλλογική μνήμη της κοινότητας. Η μνήμη είναι ένας μηχανισμός σύνθετος, ο οποίος περικλείει μια σειρά πολύπλοκων διαδικασιών, οι οποίες διαμορφώνουν απόψεις και εννοιολογήσεις. Η εξέταση της ιστορίας και της μνήμης στη Δράκεια, αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο η ιστορική αφήγηση και η μνήμη επηρεάζονται και εξελίσσονται υπό το πρίσμα διαφόρων κοινωνικοπολιτικών παραγόντων. Η μνήμη της κατοχής και της εκτέλεσης δεν αφορά μόνο στο παρελθόν, ξεπερνά τα όρια του χρόνου και επανέρχεται στο προσκήνιο προκειμένου να επανανοηματοδοτήσει συγκρουσιακά ζητήματα, τα οποία αφορούν τόσο την σχέση μεταξύ των μελών της κοινότητας, όσο και την σχέση της με τους Γερμανούς.

Η οικονομική κρίση μετά το 2010, η οποία οδήγησε την Ελλάδα στην είσοδο της στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) ξανάφερε στο προσκήνιο ζητήματα διαίρεσης, ελέγχου και εξουσίας. Οι Γερμανοί, οι οποίοι έχουν εγγραφεί στην μνήμη των Ελλήνων ως κατακτητές, επιστρέφουν στη χώρα προκειμένου να την

«κατακτήσουν» μέσω της οικονομικής πολιτικής τους. Οι Έλληνες δεν αγωνίζονται πλέον με όπλα, αλλά χρησιμοποιούν το ζήτημα των γερμανικών αποζημιώσεων ως ένα συμβολικό πεδίο αντίστασης και αγώνα απέναντι στην γερμανική ηγεμονία.

Για τους κατοίκους μαρτυρικών τόπων το ζήτημα των αποζημιώσεων έχει δυο διαστάσεις, δεν είναι απλώς μια οικονομική διαμάχη, αλλά αφορά πρωτίστως την ηθική δικαίωση των θυμάτων και την αναγνώριση των ιστορικών αδικιών. Η αποδοχή της ευθύνης από τη Γερμανία και η καταβολή αποζημιώσεων, θα μπορούσε να αποτελέσει ένα βήμα προς την ηθική αποκατάσταση της ιστορικής μνήμης. Αυτό δεν σημαίνει μόνο την οικονομική αποζημίωση των θυμάτων, αλλά και την αναγνώριση της αλήθειας και την επίσημη καταδίκη των εγκλημάτων που διαπράχθηκαν. Ωστόσο όσο και αν η μνήμη φαίνεται να λειτουργεί με μια ενιαία μορφή απέναντι στην παραδοχή θεμάτων που σχετίζονται με την γερμανική θηριωδία, δεν ακολουθεί την ίδια ενότητα σε ζητήματα που αφορούν την πολιτική ευθύνη της αριστεράς ή της δεξιάς.

Η Δράκεια, όπως και πολλοί άλλοι μαρτυρικοί τόποι στην Ελλάδα, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο μια κοινότητα διαμορφώνει την ταυτότητά της, με βάση την συλλογική μνήμη. Η συλλογική μνήμη είναι κοινωνικό κατασκεύασμα, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με τα βιώματα και τις ανθρώπινες σχέσεις. Επισκεπτόμενοι συχνά το χωριό καταφέραμε δημιουργήσαμε ένα περιβάλλον οικειότητας με τους κατοίκους και όπως διαπιστώσαμε εξ αρχής, ήταν πολύ δεκτικοί στο να μας μιλήσουν γι' αυτό και να μας ξεναγήσουν στον ευρύτερο χώρο μνήμης. Το μνημείο πεσόντων βρίσκεται σε περίοπτη θέση μέσα στο χωριό και βρίσκεται στο ίδιο ακριβώς σημείο που έλαβε χώρα η εκτέλεση τότε. Εμείς το νιώσαμε ως βαριά κληρονομιά του τόπου αποτελώντας χώρο ιερό. Στέκει επιβλητικό, προβάλλει την τοπική υπερηφάνεια, την αντίσταση και τον ηρωισμό στις δυνάμεις κατοχής, εντάσσει τη Δράκεια στην ιστορική συνείδηση της Ελλάδας, ενώ δημιουργεί μια αίσθηση ενότητας εντός της κοινότητας, καθώς το αφήγημα που προβάλλεται είναι γενικά αποδεκτό από όλα τα μέλη της. Σε αντίθετη περίπτωση, ό,τι έχει σχέση με σύγκρουση ή διαίρεση, δεν έχει καμία θέση εκεί. Ο ευρύτερος μνημειακός χώρος περιλαμβάνει επίσης την πλατεία με το καφενείο όπου κρατήθηκαν οι Δρακειώτες ως αιχμάλωτοι από τις δυνάμεις κατοχής, ο χώρος ενταφιασμού τους στο προαύλιο της εκκλησίας και τον χώρο μνήμης. Μας προκάλεσε μεγάλη έκπληξη, η αγωνία των ντόπιων για το αν

οι επισκέπτες επισκέπτονται το μνημείο, αλλά και ότι εμπνέονται από αυτό, για να διηγηθούν ιστορίες των θυμάτων. Αντιληφθήκαμε την έντονη ανάγκη τους να διατηρήσουν τη μνήμη, η οποία θεωρούν ότι καθορίζει την ταυτότητα τους. Η διατήρηση της μνήμης καθίσταται αναγκαία, για να διατηρηθεί η επαφή των επόμενων γενιών με το τραυματικό γεγονός, το οποίο αν και δεν έζησαν, μπορούν μέσω αυτής να το εσωτερικεύσουν ως βιωμένη συνείδηση. Και αυτό θέλουν να το εκφράσουν μέσω των προφορικών τους αφηγήσεων, τα συναισθήματα και τις σκέψεις τους μέσα τις καθημερινές μικροιστορίες του παρελθόντος, όπως τους μεταφέρθηκαν ώστε να συνθέσουν την εικόνα της κοινωνίας τότε.

Για τους Δρακειώτες η σφαγή ήταν ένα άδικο έγκλημα κατά αθώων. Το κυριότερο αίτημα τους είναι η αναγνώριση του εγκλήματος από την Γερμανία, καθώς αποτελεί γι' αυτούς μια ηθική δικαίωση. Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνονται και οι απόψεις εντός της κοινότητας για τις Γερμανικές αποζημιώσεις, αν και εντοπίσαμε μια διχογνωμία αναφορικά με αυτό. Οι πιο παλιές γενιές δεν δέχονται να λάβει η κοινότητα χρήματα από το ελληνογερμανικό ταμείο, αφού οι Γερμανοί δεν αναγνώρισαν ακόμη επίσημα το έγκλημα που διέπραξαν, ενώ οι νεώτερες γενιές το αντιμετωπίζουν θετικά, προκειμένου να γίνουν κάποια έργα ανάπτυξης στο χωριό.

Οι σχέσεις ανάμεσα σε Ελλάδα και Γερμανία ήταν ανέκαθεν τεταμένες και επιδεινώθηκαν από το 2010 λόγω της οικονομικής κηδεμονίας, φέρνοντας στο προσκήνιο ζητήματα κατοχής και εξουσίας. Στη Δράκεια διαπιστώσαμε εξ αρχής ότι οι ντόπιοι δεν θέλουν τους Γερμανούς. Τους θεωρούν ανεπιθύμητους. Χαρακτηριστικά μιλώντας για την παρουσία των Γερμανών στο χωριό, οι Δρακειώτες τονίζουν ότι το εκλαμβάνουν ως πρόκληση.

Η διαιρεμένη μνήμη στη Δράκεια πυροδοτείται κατά την μετακατοχική περίοδο και τον εμφύλιο πόλεμο. Στα χρόνια αυτά η πόλωση και ο διχασμός στο χωριό ήταν πολύ έντονα. Βέβαια σήμερα αυτή η διαμάχη έχει καταλαγιάσει και τα γεγονότα εκείνης της περιόδου συζητούνται πιο ήπια. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε όχι μόνο η γενικότερη τάση των παλαιότερων να διαγράψουν από τη μνήμη τους τα τραυματικά βιώματα εκείνης της περιόδου, με το να μην τα αναπαράγουν και να μην αναφέρονται σε αυτά, αλλά και το γεγονός ότι η χρονική απόσταση που μεσολάβησε από τα γεγονότα έχει επιρεάσει τον τρόπο με τον οποίο τα αντιλαμβάνεται η νέα γενιά με τον οποίο αυτά Όπως προκύπτει από τις

συνεντεύξεις, δεν ήθελαν να μεταφέρουν τα μίσση και τις διχαστικές τάσεις στις επόμενες γενιές. Κράτησαν μόνο ό,τι ένωνε την κοινότητα.

Επισκεπτόμενοι τη Δράκεια είχαμε την αίσθηση ενός μέρους που θυμίζει λίγο τα χωριά προηγούμενων δεκαετιών, τόπος κατεξοχήν αγροτικός με γεωργικές καλλιέργειες. Λείπουν μεγάλες επενδύσεις που θα προσέφεραν τουριστικές εμπειρίες σε επισκέπτες, αν και βρίσκεται σε μια ευρύτερη περιοχή που ο τουρισμός είναι ανεπτυγμένος. Ο σεισμός του 1955 ο οποίος σχεδόν ισοπέδωσε το χωριό αποτέλεσε τροχοπέδη στην τουριστική ανάπτυξη της Δράκειας.

Όπως προκύπτει από την έρευνα αν και δεν έχουν καλή άποψη για τους Γερμανούς τουρίστες για τους λόγους που προαναφέραμε, δεν τους έδιωξαν ποτέ από το χωριό. Πάντα τους εξυπηρετούσαν μέσα σε τυπικά πλαίσια όποτε επισκέπτονταν τη Δράκεια, αν και δεν ήταν εγκάρδιοι κι εξωστρεφείς όπως με τους Έλληνες. Αιτία αυτής της απουσίας των Γερμανών από το χωριό, θεωρούν ότι είναι το έγκλημα που διαπράχθηκε από τον Γερμανικό στρατό και του αισθήματος ντροπής που αισθάνονται οι Γερμανοί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Amt, A. (χ.χ.). *Γερμανικές αποστολές στην Ελλάδα*. Γερμανικές αποστολές στην Ελλάδα. Ανακτήθηκε 6 Ιούνιος 2024, από <https://ellada.diplo.de/gr-el>

Βαν Μπούσχοτεν, Ρ. (Επιμ.). (2023). *Οι προφορικές βιογραφικές αφηγήσεις ως πηγή επιστημονικής γνώσης: Διεπιστημονικές προσεγγίσεις*. Ένωση Προφορικής Ιστορίας.

Βόγλης, Π. (2017). *Η ελληνική κοινωνία στην Κατοχή, 1941-1944*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Δεμερτζής, Ν., & Ρουδομέτωφ, Β. (2011-2012). Πολιτισμικό τραύμα: Μια προβληματική της πολιτισμικής κοινωνιολογίας. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, (28), 1-19.

Dubisch, J. (1995). *In a Different Place: Pilgrimage, Gender, and Politics at a Greek Island Shrine*. Princeton University Press.

Εθνικό Συμβούλιο Διεκδίκησης των Γερμανικών Οφειλών -. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 6 Ιούνιος 2024, από <https://esdoge.gr/>

Ελληνικά Ολοκαυτώματα—Αρχική. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 26 Απρίλιος 2024, από <http://www.greek-holocausts.gr/>

ΕΣΔΟΓΕ: Ανυποχώρητος αγώνας για τις γερμανικές αποζημιώσεις 82 χρόνια μετά την επίθεση του Γ' Ράιχ. (2023, Απρίλιος 6). ΕΦΣΥΝ.
https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/384988_esdoge-anyphoritos-agonas-gia-tis-germanikes-apozimioseis-82-hronia-meta

EgritosGroup. (2013, Δεκέμβριος 17). Ανοίγει στο κοινό ο χώρος μνήμης «Δράκεια 18.12.1943». Δ.Ο.Ε.Π.Α.Π. - ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. <https://doepap.gr/anoigei-sto-koino-o-choros-mnimis-drakeia-18-12-1943/>

Γιαλούρη, Ε., (2010). Η δυναμική των μνημείων. Στο Κ. Γιαννακόπουλος & Γ. Γιαννιτσιώτης (Επιμ.), *Αμφισβητούμενοι χώροι στην πόλη* (σσ. XX-XX). Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Γιαλούρη, Ε. (Επιμ.). (2013). *Υλικός πολιτισμός: Η ανθρωπολογία στη χώρα των πραγμάτων*. Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης Βόλου. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 4 Ιούλιος 2024, από <http://www.diki.gr/museum/drakeia.html>

Halbwachs, M. (2013). *Η συλλογική μνήμη* (μτφρ. Τ. Πλυτά). Αθήνα: Παπαζήση.

Hirsch, M. (1997). *Family Frames: Photography, Narrative, and Postmemory*. Harvard University Press.

Hirsch, M. (2001). Surviving Images: Holocaust Photographs and the Work of Postmemory. *The Yale Journal of Criticism*, 14 (1), 5-37.

Hirsch, M. (2012). *The Generation of Postmemory: Writing and Visual Culture After the Holocaust*. Columbia University Press.
<http://www.jstor.org/stable/10.7312/hirs15652>

ΙΑΚΑ :: Γενικά: Το τμήμα: Νέα: Αρχείο εκδηλώσεων. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 4 Ιούλιος 2024, από <http://www.ha.uth.gr/index.php?page=events-search.display&a=328>
Ιστορία. (χ.χ.). Χιονοδρομικό Κέντρο Καλαβρύτων. Ανακτήθηκε 4 Ιούλιος 2024, από <https://kalavritaski.gr/history/>

Kalantzis, K. (2016). Proxy brigands and tourists: Visualizing the Greek–German front in the debt crisis. *Visual Anthropology Review*, 32 (1), 70-84.

Καλαντζής, Κ. (2022). Βοσκοί και «βοθρακοί»: Τουρισμός, φωτογραφία και νεωτερικότητα. Στο Ταξίδια χωρίς προορισμό: Κριτικές προσεγγίσεις στις τουριστικές σπουδές (σσ. 105-130). Αθήνα: Νήσος.

Kalantzis, K. (2023a). Photography, Citizenship, and Accusatory Memory in the Greek Crisis. *Citizens of Photography: The Camera and the Political Imagination*.
<https://doi.org/10.1215/9781478024590-004>

Kalantzis, K. (2023b). The Indigenous Sublime: Rethinking Orientalism and Desire from documenta 14 to Highland Crete. *Current Anthropology*.
<https://doi.org/10.1086/728171>

Κολιού, Ν. (1985). Άγνωστες πτυχές Κατοχής και Αντίστασης 1941 – 1944, (σσ. 961), Ιδιωτική έκδοση: Βόλος,

Κοντογιάννη, Χ. Μ., & Μητροκανέλου, Κ. (2013). *Κατασκευάζοντας μνήμες... στο χώρο και στο χρόνο*. Ξάνθη: Πολυτεχνική Σχολή Ξάνθης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.

Κυριακίδου-Νέστορος, Α. (1987). Ο χρόνος της προφορικής ιστορίας. *Mètis. Anthropologie des mondes grecs anciens*, 2 (1), 177-188.

Λιάκος, Α. (2007). *Πώς το παρελθόν γίνεται ιστορία*. Αθήνα: Πόλις.

Λιάκος, Α. (2017). Τι είναι μνήμη;. Στο Ν. Παπαδημητρίου & Α. Αναγνωστόπουλος (Επιμ.), *Το παρελθόν στο παρόν: Μνήμη, ιστορία και αρχαιότητα στη σύγχρονη Ελλάδα* (σσ. 95-110). Αθήνα: Καστανιώτη.

Macdonald, S. (2010). Η ιστορία ως κοινωνικό ζήτημα: Ερμηνεύοντας τη δύσκολη κληρονομιά. *Τετράδια Μουσειολογίας*, 7, 14-22.

Μαυροσκούφης, Δ. (2015). Συγκρουσιακά θέματα και επίλυση προβλημάτων στο μάθημα της Ιστορίας. Στο Γ. Κόκκινος & Δ. Μαυροσκούφης (Επιμ.), *Το τραύμα, τα συγκρουσιακά θέματα και οι ερμηνευτικές διαμάχες στην ιστορική εκπαίδευση* (σσ. 121-200). Αθήνα: Ρόδον.

Nora, P. (1989). Between memory and history: *Les lieux de mémoire. Representations*, 26, 7-24.

Pennebaker, J. W., & Paez, D. (1997). *Collective memory of political events: Social psychological perspectives*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

Portelli, A. (1991). *The death of Luigi Trastulli and other stories: Form and meaning in oral history*. State University of New York Press.

Susan, B.-M. (2019). *Σημειολογικά όρια και πολιτικές του νοήματος: Η νεωτερικότητα σε περιοδεία ένα χωριό της Κρήτης σε μετάβαση*. Θεσσαλονίκη: Ψηφίδες.

Τατά-Αρσέλ, Λ. (2014). *Με το διωγμό στην ψυχή: Το τραύμα της Μικρασιατικής καταστροφής σε τρεις γενιές*. Αθήνα: Κέδρος.

Τσιάρα, Σ. (2014). *Τοπία εθνικής μνήμης*. Αθήνα: Κλειδάριθμος.

Τζαμτζής, Α. (2005). *Αγριά -Δράκεια. Παράλληλοι βίοι δύο Πηλιορείτικων χωριών*. Αγριά: Δήμος Αγριάς

50 years of the Venice Charter – ‘Magna Carta’ of the care of monuments—Charta von Venedig. (χ.χ.). Ανακτήθηκε στις 23 Μαΐου 2024, από https://www.charta-von-venedig.de/venice-charter_home.html

19 Απριλίου 1955 | Ο.Α.Σ.Π. (χ.χ.). Ανακτήθηκε 4 Ιούλιος 2024, από <https://oasp.gr/san-simera/19-apriliou-1955>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

(ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ)

ANNA Z.

«Η μνήμη διατηρείται με την πράξη με το να το λες. Να το λες όχι μόνο την μέρα της γιορτής και την παραμονή της γιορτής. Να το λες πάντα. Να το θυμάσαι και να το λες γιατί οι άνθρωποι που τότε έχασαν ανθρώπους τους, πέθαναν. Εμείς λοιπόν που μεγαλώσαμε με αυτό το παραμύθι, γιατί εγώ μεγάλωσα με αυτό το παραμύθι, ήταν το παραμύθι της ζωής μου αυτό, μεγάλωσα με μια γυναίκα που έχασε τον άντρα της 35 χρονών και κάθε βράδυ μου έλεγε αυτό το παραμύθι, κάτσε να σου πω πως έγινε το μακελειό στην Δράκεια. Έτσι διατήρησα την μνήμη έτσι πέρασε στο μυαλό μου πάρα πολύ έντονα σαν να το έζησα εγώ. Έτσι διατηρείται η μνήμη. Διατηρείται η μνήμη με το μνημόσυνο, με ανθρώπους που θυμούνται, που έχουν φωτογραφικό υλικό, αλλά πιο πολύ διατηρείται με ανθρώπους που έχουν συναίσθημα που νιώθουν μέσα τους πικρία. Το να τα λέμε τυπικά σαν μια ιστορία θα τα πούμε μια, δυο συν τω χρόνω θα λέμε και λιγότερα και λιγότερα και κάποια στιγμή θα ξεφτίσει. Μόνο όταν έχεις συναίσθημα και έχεις νιώσει τι έγινε μπορεί να διατηρήσεις την μνήμη.»

«....ακόμη και τώρα όταν πλησιάζουν οι μέρες του μνημόσυνου, χωρίς να καταλαβαίνουμε γιατί, όλοι μας έχουμε μια παράξενη θλίψη. Και πραγματικά την παραμονή του μνημοσύνου που ήταν χθες, όταν περνάν από δω με το νταούλι και ακούγεται αυτό το μπαμ στην ησυχία της νύχτας, το μπαμ, μπαμ είναι λες και κάθε μια ψυχή έκανε ένα μπαμ και έφυγε σαν να είναι ένας θάνατος που ακούγεται, γιατί η ψυχή όταν βγαίνει δεν κάνει κρότο, κρότο κάνει η ανάμνηση..... αυτό ήταν το μακελειό της Δρακείας. Αυτό έγινε, αυτό είναι που μας επηρεάζει

ακόμα και σήμερα..... Ήταν ένα γεγονός που δεν μπορούσε να ξεχαστεί γιατί όπως σας είπα και χθες το χωριό και κάτοικοι του χωριού ήταν σαν ένα σπίτι, οπότε μέσα από ένα σπίτι όταν πεθάνει κάποιος υπάρχει πένθος. Έτσι υπήρχε στο χωριό ένα πένθος που δεν ξεχνιόταν.»

«Αυτό που έγινε είναι αυτό που μας επηρεάζει μέχρι σήμερα. Δεν θα ξεχαστούν ποτέ αυτοί οι άνθρωποι που πριν από μια μέρα ήταν μαζεμένοι στο καφενείο, ήταν άνθρωποι που γελούσαν, που είχαν οικογένειες, που είχαν όνειρα, που είχαν σπίτια, που γλεντούσαν πολύ αγνά και πολύ ωραία. Ήταν αθώοι άνθρωποι που δεν ήταν μπλεγμένοι στον πόλεμο, δεν ήταν τίποτα, δεν ανήκαν σε καμία πολιτική ομάδα, τίποτε. Ήταν αθώοι άνθρωποι που ζούσαν εδώ στο χωριό με τις οικογένειες τους ήρεμα και γαλήνια και ξαφνικά τους πήραν από τα σπίτια τους, και τους σκότωσαν. Και μετά από αυτό το χωριό βάφτηκε στα μαύρα».

«... Είχα την ιστορία όπως την ένιωσα εγώ και όπως την άκουσα και τους την διάβασα από μικρή. Την ιστορία όπως την άκουσα από τη γιαγιά μου την είχα μεταφέρει σε ένα χαρτί να υπάρχει γιατί εγώ μπορεί να τα χάσω να πάθω κανένα αλτσχάιμερ τουλάχιστον να υπάρχει γραμμένη στο σπίτι μας να την διαβάσουν τα εγγόνια μας και να ξέρουν κι άλλες γενιές τι έχει γίνει στο χωριό. Κι άλλοι έχουν γράψει. Εγώ την έγραψα με δικά μου λόγια όπως την ένιωσα. Εγώ έχω περισσότερο συναίσθημα...»

«Εγώ νιώθω μια παράξενη αίσθηση, μια ανατριχίλα. Από τη μια η λογική μου μου λέει τι φταίνει τώρα αυτοί οι άνθρωποι, σιγά. Απ' την άλλη το συναίσθημα που ξέρω τι έγινε με τους Γερμανούς στη Δράκεια, λέει εντάξει να αυτοί σκότωσαν τους προγόνους μας. Είναι παράξενο αυτό που νιώθεις. Δεν το έχω ξεκαθαρίσει ακόμα. Δεν ξέρω πώς νιώθω. Γιατί υπάρχει και η λογική. Τι φταίει τώρα όταν περνάει από δω ένα ζευγάρι σαραντάχρονων. Πού ξέραν τώρα τι και πώς. Δε φταίνει, απ' την άλλη όμως λες κοίταξε να δεις. (...) Οι ντόπιοι μιλάνε άσχημα για τους Γερμανούς. Μιλάνε άσχημα ακόμα. Και τα νέα παιδιά. Δε μιλάνε καλά. Θεωρούν τους Γερμανούς εχθρούς ακόμα και σήμερα. (...).

- 'Όταν οι Γερμανοί έρχονται στο χωριό πως νιώθετε; νιώθουν ας πούμε δικαίωση (οι Δρακειώτες);
- Δε νιώθουν δικαίωση. (Νιώθουν) Μια πρόκληση».

«Δε τα δέχεται το χωριό (τα χρήματα των αποζημιώσεων). Δεν είμαστε δεκτικοί. Να μας πληρώσουνε το αίμα; (να μείνει κάτι στο χωριό) Κι εδώ υπάρχει σιωπή, δεν ξέρω γιατί δε το δέχονται. Γιατί έχει γίνει τέτοια πρόταση πολλές φορές. Δεν έμαθα ποτέ γιατί δε θέλουνε. Ξέρεις κάτι; δε μπορώ να σου απαντήσω τι θα κάνουν τα πιο νέα παιδιά, ίσως ξεχάσουν και ίσως συγχωρέσουν κιόλας. Αλλά μέχρι τη δική μου γενιά και ακόμη μια γενιά μπροστά από μένα δεν έχουν. Αδιαφορία δείχνουν τα νέα παιδιά, ούτε κρύο ούτε ζέστη».

«Ακούω συζητήσεις και λένε κάποιοι καλά κάνανε οι αντάρτες, κάποιοι λένε καλά κάνανε οι μαυροσκούφηδες. Τι καλά κάνανε; Τι καλά κάνανε παιδιά; Ήτανε πόλεμος. Βία υπήρχε και από τις δύο πλευρές. Και οι μεν και οι δε βασάνιζαν ανθρώπους αθώους. Παίρνανε, λεηλατούσαν, βιάζανε, τους παίρναν στο βουνό χωρίς τη θέλησή τους και οι δύο παρατάξεις. Θα υποστηρίξω και θα πω καλά κάνανε οι μαυροσκούφηδες, καλά κάνανε οι αντάρτες; Τι βλακείες ήταν αυτές; Ήταν αδέρφια, ήταν συγγενείς. Σκότωνε ξάδερφος τον ξάδερφο που μέχρι χτες παίζανε, τρώγανε, γλεντούσανε μαζί και μετά σκοτωνόντουσαν. Για μια ιδεολογία».

«Για ένα μεγάλο διάστημα (μετά την εκτέλεση) δε διχάστηκε το χωριό. Αργότερα όμως διχάστηκε γιατί άλλαζαν πολύ οι απόψεις για το λόγο που έγινε το μακελειό. Άλλος έλεγε ότι φταίγανε οι αντάρτες. Άλλος έλεγε ότι φταίνε οι μαυροσκούφηδες. Άλλος έλεγε ότι έφταιγε το κράτος. Ο στρατός. Οπότε όλο αυτό δημιούργησε ένα διχασμό. Όχι στα δύο, ίσως στα τρία και στα τέσσερα. Ο καθένας έλεγε και ακόμα υπάρχει αυτό, ο καθένας λέει τη δική του άποψη. (...) Μετά τον πόλεμο, τον πόλεμο να ξέρετε και μετά από όλο αυτό, υπήρχε εδώ στο χωριό μια σιωπή. Μια ομερτά. Κανένας δε μιλούσε. Γιατί έγινε και δω ανταρτοπόλεμος. Σφαχτήκαν κι εδώ αδέρφια με αδέρφια. Κανένας δε μιλούσε. Όταν ρωτούσα τον πατέρα μου να

μου πει τι έγινε, ποιοι βγήκαν αντάρτες εδώ; Ποιοι γίνανε μαυροσκούφηδες; Ποιοι; Μου έλεγε: τι τα θες αυτά; Περάσανε άστα. Δε μιλούσε κανέννας.

«Γι' αυτό σου λέω. Σας λέω, δεν έχει έρθει κάποιος εδώ να πάρει ένα σπίτι. Όλο το Πήλιο έχει πόσους Γερμανούς που έχουν εξοχικά, που έχουν. Εδώ δεν υπάρχει κανέννας. Δεν ήρθε ποτέ κανέννας. Δεν τους έδιωξε κανέννας. Δεν ήρθε ποτέ κανέννας εδώ από τη Γερμανία να πάρει, να κάνει ένα εξοχικό, ή να μείνει εδώ σε ένα ξενώνα. Ποτέ. Έρχονται όπως σας είπα μια ομάδα Γερμανών το καλοκαίρι, κάνουν εδώ ένα δικό τους μνημόσυνο, καταθέτουν λουλούδια, στεφάνια και φεύγουν. Τους φέρνει ένα μικρό πούλμαν»

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ Α.

«... ο Σταύρος Ζερμπίνος μας συγκινούσε κάθε χρόνο τη μέρα μνήμης, πήγαινε και αγκάλιαζε όλα τα ονόματα, σαν να ήθελε να τους θυμηθεί όλους, βασικά δεν τους είχε ξεχάσει ποτέ ο κύριος Σταύρος τα θυμόταν όλα απ' έξω με τη σειρά, αυτό ήταν συγκλονιστικό, 115 ονόματα, όλα ένα ένα με τη σειρά»

«Κάποια στιγμή είχε έρθει και απόγονος του αρχηγού εκείνης της ομάδας που έκανε την εκτέλεση. Είχε έρθει εδώ με το μητροπολίτη και το περίεργο ποιο είναι; Είχαν έρθει πολύ.. δε ξέρω αν ήρθαν στα κρυφά. Εμείς σαν χωριό δε το μάθαμε. Κάποια στιγμή δηλαδή βλέπουμε το μητροπολίτη Δημητριάδος με κάποιο Γερμανό να καταθέτει στεφάνι σε κάποια πολύ μικρή ταπεινή τελετή. Δεν είχαμε καταλάβει τι ήταν. Μετά καταλάβαμε ότι ήταν απόγονος από αυτούς. Και γενικά υπάρχει η τάση το γερμανικό κράτος να ζητήσει τη συγγνώμη επίσημα, αλλά όχι επίσημα»

ΑΘΑΝΑΣΙΑ Α.

« ... έχουμε ακούσει μια ιστορία από τους παππούδες μας για κάποια ονόματα που δεν έχουν συμπεριληφθεί στην πλάκα με τα θύματα γενικότερα της κατοχής,

κι επειδή αυτά ήταν θύματα κι εκτελέστηκαν μέσα στη διάρκεια του εμφυλίου ήταν αριστεροί είτε δεξιοί, και θεωρούνταν πολιτικό το όλο σκηνικό, κάποια στιγμή μπήκαν τα ονόματα από επτά Δρακειώτες και είχε μπει από πάνω η επιγραφή ότι αυτοί εκτελέστηκαν από τους κομμουνιστοσυμμορίτες. Αυτή η ταμπέλα το ίδιο βράδυ που μπήκε, κάποιος πήγε από το χωριό και την ξήλωσε και την έχουν κρύψει τώρα, κάπου υπάρχει. Εμείς δε ξέρουμε πού, όπως και δεν ξέρουμε και ποιοι ήταν».

«Αυτό που έχουμε πει, δεν έχουν δωθεί οι γερμανικές αποζημιώσεις κι εδώ στο χωριό υπήρξε κάποια στιγμή κίνηση να δοθεί μια επιδότηση σαν μαρτυρικός τόπος από το ελληνογερμανικό ταμείο. Δίνουν λεφτά σε μαρτυρικούς τόπους για να γίνουν έργα. Για παράδειγμα όπως ξέρουμε στα Καλάβρυτα, πήραν τα χρήματα και φτιάξαν το χιονοδρομικό κέντρο. Στη Δράκεια όμως δε προχώρησε αυτό γιατί έχουμε ακόμη ζωντανές τις μνήμες, υπάρχουνε παιδιά κι εγγόνια από τα θύματα που δεν τολμάμε καν να πούμε για λεφτά που θα δώσουν οι Γερμανοί να γίνουν έργα στο χωριό γιατί αυτοί θεωρούν ότι πρέπει να δοθεί η αποζημίωση για τα θύματα που χάθηκαν στις οικογένειες. Αλλά και από την άλλη εγώ έρχομαι τώρα να πω ότι τρίτη γενιά άμα πάρει αποζημίωση το τρισέγγονο ποιό θα είναι το κοινό καλό. Για μένα καλύτερα να γίνουν έργα ανάπτυξης, αλλά παράλληλα να αναγνωριστούν και τα θύματα αυτά από το Κράτος το Γερμανικό. Αλλά γιατί να μη δοθούν τα χρήματα αυτά αφού υπάρχουν για έργα ανάπτυξης; Οτιδήποτε. Το καφενείο το είδατε, δηλαδή είναι κατεστραμμένο. Αλλά νομίζω δεν μπορούμε να το διαχειριστούμε εμείς γιατί άμα σου λέει ο άλλος που έμεινε ορφανός, μεγάλωσε μόνος του δηλαδή, και κράτησε το σπίτι με τη μάνα του χωρίς πατέρα ότι δεν θέλουμε τα λεφτά από τους Γερμανούς να ρθούνε στο χωριό. Εμείς εκεί κάνουμε πίσω, δεν μπορούμε να πούμε τίποτα ακόμη. Είναι φρέσκο γι' αυτούς. Μπορεί σε πενήντα χρόνια να αλλάξει»

ΒΛΑΣΗΣ Β.

«...Φυσικός και ήθικος αυτουργός είναι ο Γερμανός ναζιστής και η θεωρία του ναζισμού όπου δεχόταν την συλλογική ευθύνη, δηλαδή για ότι γινόταν στον πόλεμο φταίει και ο απλός άνθρωπος, ο οποίος ήταν άοπλος. Στα πλαίσια αυτού

έγινε η εκτέλεση.... Εγώ έχω πάει και σε άλλα χωριά τότε που ήμουν δημοτικός σύμβουλος και το συζητούσα αυτό αν αποδίδουν ευθύνες σε αυτούς που εκτελέσαν Γερμανούς ή Ιταλούς. Στο Δομένικο μου είπαν δεν έχει ακουστεί κουβέντα. Εκεί ήταν Ιταλοί, Ιταλούς εκτελέσαν. Μια μονάδα του Ε.Α.Μ χτύπησε Ιταλούς και κάναν τα αντίποινα που και εκεί ήταν σημαντικά, ήταν 200 τόσα άτομα. Στα Καλάβρυτα που έχω πάει, ανάλογα με τον αριθμό αυτό δεν είναι καθόλου έντονο, ελάχιστοι είπαν ότι φταίει η αντίσταση παρόλο που εκεί τα αντίποινα έγιναν γιατί ο Ε.Λ.Α.Σ χτύπησε αιχμαλώτους Γερμανούς που ήταν μια πράξη επονείδιστη, γιατί ο αιχμάλωτος υποτίθεται προστατεύεται».

«Δεν πρέπει να ξεχάσουμε την ιστορία μας, αυτό το γεγονός δεν πρέπει να ξεχαστεί. Τώρα να συγχωρέσουμε μπορούμε; Τι να πω. Εάν ο θύτης μετανοήσει ειλικρινά και παραδεχτεί ότι έπραξε κακώς και ζητήσει πραγματική συγγνώμη μπορούμε να δεχτούμε και τη συγχώρεση. Να τη δώσουμε. Οχι τίποτε, για να μη φεύγουμε απ' τη ζωή κατηγορώντας, αλλά απ' ότι φαίνεται η Γερμανία δεν έχει έτσι βαθιά παραδεχτεί ότι αυτά τα χρόνια κι αυτά που έπραξε στην Ελλάδα ήτανε πολύ βαριά εγκλήματα. Ήδη στη Γερμανία οι πρώτες γενιές μετά δε γνώριζαν γι' αυτά τα εγκλήματα στην Ελλάδα. Πολύ αργότερα ας το πούμε και υπάρχει κόσμος στη Γερμανία σήμερα που δε γνωρίζει. Υπάρχουν όμως και άνθρωποι που θέλουν να τα φέρουν στην επιφάνεια. Είναι σημαντικό αυτό το πράγμα που υπάρχουν άνθρωποι που παλεύουν στη Γερμανία, Γερμανοί κιόλας να αναδειχθούν αυτά τα αίσχη που κάνανε εδώ οι Ναζί».

«Οι αποζημιώσεις το 1963 δέκα χρόνια μετά, δέχτηκε τότε το Γερμανικό δημόσιο να δώσει για κάθε νεκρό άμαχο, να δώσει ένα ποσό γύρω στις 30.000 χιλιάδες δραχμές. Και κάθε περίπτωση εκτελεσμένου αθώου γινότανε δικαστήριο. Να ρθούν μάρτυρες, να πουν πραγματικά ότι αυτόν τον ήξερα εγώ και λοιπά και εκτελέστηκε εκείνο το βράδυ με πιστοποιητικά και λοιπά όλα κι έτσι μπορούσε να μπει μέσα στην αποζημίωση. Δόθηκε τότε το '63 περίπου η πρώτη δόση. Γύρω στις 15.000 χιλιάδες ήταν αλλά κρατήθηκαν τα έξοδα όλα των δικαστηρίων, των δικηγόρων, αν θυμάμαι καλά η μητέρα μου είχαν πάρει τότε 12.000 χιλιάδες, 6.000 πήραμε εμείς κι 6.000 πήρε ο θείος μου για τον πατέρα του, για τον παππού μου δηλαδή που εκτελέστηκε. Η δεύτερη δόση σιωπήθηκε, χάθηκε, κάπου λέγεται ότι δέχτηκε η Γερμανία δέχτηκε μάλλον η Ελλάδα ότι αφού έρχονται στη Γερμανία μετανάστες δεν θέλουμε να μας δώσετε την άλλη δόση».

«Γεγονός είναι πάντως ότι οι Γερμανοί δεν κοιτάξανε καθόλου κανέναν. Ούτε τι είναι και δε τους ενδιέφερε. (...) κανέναν δε χάρισαν».

«Δυστυχώς αυτό το κλίμα (εμφυλιοπολεμικό) ήταν πάντα ζωντανό. Όταν συναντιόμουν εγώ με κάποιους ανθρώπους θυμάμαι ότι ας πούμε αν ήταν δεξιός κατηγορούσε την αριστερά. Αν πάλι συναντιόμουν πάλι με κάποιον αριστερό, αντίστοιχα, εγώ ας πούμε είχα θύμα τον παππού μου και άλλους τρεις συγγενείς της μητέρας μου, δε τα βίωσα τα γεγονότα και δεν μπορώ να εκφέρω γνώμη αλλά το θέμα είναι ότι πιστεύω ακράδαντα ότι ο φυσικός και ηθικός αυτουργός ήταν ο Ναζισμός. Και με τον αριστερό, έλεγε τις θέσεις του. Αυτό έγινε παντού δεν μπορούσαμε να μη σηκώσουμε τα όπλα να χτυπήσουμε το Γερμανό αν δεν τον χτυπούσαμε το Γερμανό εμείς θα ήταν ακόμη εδώ ο Γερμανός. Είναι απόψεις οι οποίες είναι δεκτές και απ' τη μια και απ' την άλλη μεριά. Εκείνο που κατακρίνω είναι ότι τον πόνο των ανθρώπων τον κάναν ιδεολογική θέση για πάρα πολλά χρόνια. Και αυτό δε βοήθησε τελικά να απαλειφθεί αυτή η διχασμένη ιστορική θέση ας πούμε για τα γεγονότα. Σήμερα είναι πιο αποδεκτό ότι συζητιέται λίγο πιο ήπια».

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΠΕΣΚΙΡΗ (παραχωρήθηκε από τον Βλάση Β.)

«Τα γεγονότα και η εκτέλεση των Δρακειωτών από τους Ναζί διχάζουν τους κατοίκους του χωριού. Αναπόφευκτα εμπλέκονται και στην εμφύλια διαμάχη που ξεσπάει μετά την απελευθέρωση της χώρας. Το χωριό βιώνει ταυτόχρονα ένα δεύτερο τοπικό εμφύλιο πόλεμο, αδυσώπητο, αιματηρό και μακροχρόνιο. Ακόμη και σήμερα η μνήμη του ιστορικού γεγονότος είναι διχασμένη. Πέρα από τα οδυνηρά ιστορικά γεγονότα και την διχασμένη έτσι και αλλιώς ιστορική μνήμη, υπάρχει και η πολιτική συγκυρία της εποχής που επέτρεψε την πολιτική εκμετάλλευση της διχασμένης μνήμης και αυτό επέτεινε τη διαμάχη και το μίσος. Αποσαθρώνεται η κοινωνική συνοχή του χωριού, διαλύονται οι κοινωνικές σχέσεις και καταστρέφεται η οικονομική δραστηριότητα. Η φυγή και η αστυφιλία συμπληρώνουν το κακό».

ΔΡΑΚΕΙΑ/ DRAKEIA

Εθνογραφικό ντοκυμαντέρ με θέμα την μνήμη και το τραύμα στη Δράκεια Πηλίου.

https://youtu.be/AlnZQ_zcADE?si=bDMcPTrkSw5dRMRT